

TAMPEREEN YLIOPISTO

Taloustieteiden laitos

**TALOUSTEOREETTINEN KATSAUS PERINTÖ- JA
LAHJAVEROTUKSEEN**

Kansantaloustiede

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2008

Ohjaaja: Matti Tuomala

Anna-Maija Paakki

TIIVISTELMÄ

Tampereen Yliopisto	Taloustieteiden laitos; kansantaloustiede
Tekijä:	PAAKKI, ANNA-MAIJA
Tutkielman nimi:	Talusteoreettinen katsaus perintö- ja lahjaverotukseen
Pro gradu -tutkielma:	62 sivua
Aika:	Toukokuu 2008
Avainsanat:	verotus, perintö- ja lahjaverotus, perintöosuusverotus, jäämistöverotus, perinnönjakomotiivit, limittäisten sukupolvien malli

Tutkielman tavoitteena on luoda talusteoreettinen katsaus perintö- ja lahjaverotukseen ja erityisesti esitellä eri perinnönjakomotiivit ja -mallit sekä varallisuudensiirtojen taloudellisia vaikutuksia. Työssä ei pyritä kehittämään uusia talusteoreettisia malleja. Ruotsin päätös perintöveron poistamisesta käsitellään myös lyhyesti, ja esitellään Suomen perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteet.

Tutkielmani pohjana on usea yhdysvaltalainen ja eurooppalainen tutkimus mm. perintö- ja lahjaverotuksesta, perinnönjakomotiiveista, limittäisten sukupolvien mallista sekä elinkaarihypoteesista.

Perintöverokertymä on yleisesti ottaen erittäin heikko, siis alle yksi prosenttia kokonaisverotuloista, kun verrataan mitä maata tahansa. Yhdysvaltojen perintöverokertymä on teollistuneiden OECD-maiden yksi suurimmista, hieman yli yksi prosenttia. Manner-Euroopassa varallisuuden kertyminen on vähäisempää kuin Yhdysvalloissa. Yhdysvalloissa perinnöt vaikuttavat vähemmän varallisuuden kertymiseen, kun verrataan esimerkiksi Ranskaan. Suomen naapurimaissa ei Norjaa lukuun ottamatta peritä perintöveroa. Ruotsi päätti luopua perintöverotuksesta huonon verokertymän ja veroon kohdistuneen kritiikin takia. Suomen perintöverotusta on kevennetty tänä vuonna mm. nostamalla verovapaan perinnön alarajaa sekä korottamalla puoliso- ja alaikäisyysvähennystä. Perintöveron kevennys vähentää arvioiden mukaan Suomen verotuloja 165 miljoonalla eurolla. Teoreettisessa osuudessa on käsitelty eri perinnönjakomalleja ja -motiiveja sekä tutkittu optimaalista verotusta eri perinnönjakomalleissa. Talusteoreettisista malleista on hyödynnetty limittäisten sukupolvien mallia ja elinkaarihypoteesia. Lisäksi on esitelty dynastinen ja kapitalistinen henki -malli. Perinnönjakomotiiveista on käsitelty altruistista, paternalistista ja strategista eli vaihtoon perustuvaa perinnönjakomallia. Lisäksi on käsitelty sattumanvaraista perinnönjakoa, jossa ei ole perinnönjakomotiivia lainkaan. Tulojen vaikutus säästämiseen ja perinnönjakoon on käsitelty lyhyesti.

Perintövero on tehokas sattumanvaraisessa perinnönjakomallissa. Perintövero ei vaikuta lainkaan perinnönjättäjän käyttäytymiseen, eikä se aiheuta vääristymiä. Yhteiskunnan eriarvoisuuteen voidaan vaikuttaa altruistisella ja paternalistisella perinnönjakomallilla. Rikkailla voi olla perinnönjättömotiiveja, koska heillä on varaa säästää. Perinnönjakomotiivit eivät välttämättä ole aina puhtaita. Esimerkiksi osa perinnöstä voi olla tarkoituksella jätettyjä paternalistisesta motiivista ja osa perinnöstä johtuu perinnönjättäjän yllättävästä kuolemasta. Lisäksi on virheellistä olettaa, että kaikki yhteiskunnan kuluttajat noudattaisivat vain yhtä mallia. Tämän takia on tutkittu, että osa yhteiskunnan kuluttajista noudattaa elinkaarihypoteesia ja osa on altruisteja.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUKSEN MERKITYS KANSAINVÄLISESTI	4
2.1 Perintö- ja lahjaverotus yleisesti ja sitä koskevat säännökset	4
2.2 Perinnönjaon motiivit	7
2.3 Varallisuudensiirtojen taloudelliset vaikutukset	10
3 PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUS SUOMESSA JA RUOTSISSA	15
3.1 Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjaverotus	15
3.2 Katsaus Suomen perintö- ja lahjaverotuksen historiaan ja juridiikkaan	17
3.2.1 Perintöverotuksen historia	17
3.2.2 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteet	18
3.3 Suomen perintö- ja lahjaverotus – nyt ja tulevaisuudessa?	22
4 TUOTANNONTEKIJÄTULOJEN JA VARALLISUUDENSIIRTOJEN OPTIMAALINEN VEROTUS	25
4.1 Kanoninen malli	25
4.2 Limittäisten sukupolvien malli	27
4.3 Optimaalinen verotus eri perinnönjakomalleissa	31
4.3.1 Sattumanvaraiset perinnöt	31
4.3.2 Altruistinen perinnönjakomalli	32
4.3.3 Paternalistinen perinnönjakomalli	34
4.3.4 Perintö vaihdon välineenä	36
4.4 Verotuksen eriarvoisuudesta	38
4.5 Perinnönjaon sekoittuneet motiivit	40
5 SÄÄSTÄMINEN JA VEROTUS	42
5.1 Elinkaarihypoteesi	42
5.2 Tulojen vaikutus säästämiseen ja perintöihin	44
6 PÄÄTELMÄT	51
LÄHDELUETTELO	54

1 JOHDANTO

Viime vuosina perintö- ja lahjaverotus on herättänyt runsaasti keskustelua Suomen eduskunnassa, puoluekokouksissa ja lehdistössä. Suomen perintö- ja lahjaverolle asettaa haasteen naapurimaiden perintöverottomuus. Perintöveroa onkin uudistettu, ja 1.1.2008 verotettavan perinnön alarajaa korotettiin 3 400 eurosta 20 000 euroon, puoliso vähennystä nostettiin 60 000 euroon sekä verovapaan lahjan ylärajaa nostettiin 4 000 euroon. Suomi on perinteisesti ottanut mallia Ruotsin verojärjestelmästä. Nähtäväksi jää se, seuraako Suomi Ruotsin päätöstä luopua perintö- ja lahjaverotuksesta kokonaan.

Perintö- ja lahjaverotus on kaivannut uudistuksia jo pitkään. Yksi syy on se, että perintö- ja lahjaveron maksaminen voi aiheuttaa joillekin perinnönsaajille kohtuuttomia lisäkustannuksia. Onko perintö- ja lahjaverot kohtuuton, jos perinnönsaaja joutuu ottamaan pankkilainan maksaakseen perintöveron, joka kohdistuu suvun pitkään hallussa olleeseen kotitilaan? Onko perintövero kohtuuton, jos perhe on menettänyt elättäjän, ja leski joutuu lisäksi maksamaan perintöverot jäljelle jääneestä omaisuudesta? Onko perintövero kohtuuton, jos lapset ovat menettäneet vanhempansa ja joutuvat luopumaan kodistaan sen takia, ettei heillä ole varaa maksaa asuntoon kohdistuvia perintöveroja? Perintö- ja lahjaverouudistus helpottaa verotaakkaa, mutta se ei poista perintö- ja lahjaverotuksen suurimpia ongelmia, verotuksesta syntyviä kohtuuttomuuksia.

Perintöveroa peritään tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden nojalla. Vero on oikeudenmukainen, koska veroa perimällä tasataan varallisuuseroja ja rajoitetaan varallisuuden kasaantumista. Perintöveron tekee tehokkaaksi se, ettei kukaan elä ikuisesti, ja kuolema tulee usein yllätyksenä. Perintövero maksetaan vain kerran ja se koskee voimavaroja, joita ei ole itse ansaittu. Siksi perintövero on hyvin ideaali vero. Tulonjakotarkoituksen lisäksi perintöverolla on substituutio- ja

tulovaikutusta. Perintöveron substituutiovaikutuksen takia on halvempaa kuluttaa nyt kuin jättää perintöä. Tällä on siis vaikutusta nykyiseen kulutukseen myönteisesti ja säästämiseen kielteisesti. Tulovaikutuksella on päinvastaiset vaikutukset eli perintöveron tulovaikutus köyhdyttää perinnönjättäjää, hän supistaa kulutustaan ja täten lisää säästämistä. (CESifo, 2004, 67.)

Verotuksen oikeudenmukaisuutta voidaan tutkia kahdesta näkökulmasta. Horisontaalisesti oikeudenmukainen verojärjestelmä takaa yhtä suuren verotaakan veronmaksajille, joilla on samansuuruinen veronmaksukyky. Vertikaalisesti oikeudenmukaisen verojärjestelmän tavoitteena on jakaa verotus erilaisten veronmaksajien kesken. Perintövero ei ole horisontaalisesti oikeudenmukainen, jos verrataan avopuolisoa aviopuolisoon ja oletetaan se, että varallisuus testamentataan eloon jäävälle puolisolle, eikä pariskunnalla ole yhteisiä lapsia. Vaikka veronmaksukyky olisi sama, perintövero ei ole horisontaalisesti oikeudenmukainen, koska avopuoliso joutuu maksamaan perintöveroa toisen verokategorian mukaan verrattuna aviopuolisoon, joka maksaa ensimmäisen verokategorian mukaan veronsa. Jos pohditaan taas vertikaalista oikeudenmukaisuutta, perintöveron progressiivinen veroasteikko ja verovapaus tiettyyn verokynnykseen asti jakavat verorasitusta antaen verohelpotuksia vähempituloisille suhteessa runsastuloiisiin. (Gale & Slemrod, 2001, 24–27.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa luodaan talousteoreettinen katsaus perintö- ja lahjaverotukseen. Vaikka perintö- ja lahjaverojen osuus eri maiden kokonaisverotuloista on liki olematon, perintöverolla on valtion tulonkeruutarkoituksen lisäksi muuta merkitystä, ja tämän tutkielman tavoitteena on tuoda näitä näkökulmia esille. Tarkoitukseni on tarkastella perintöjen optimaalista verotusta eri talousteorioiden näkökulmasta ja tuoda esille niitä motiiveja, joiden mukaan perintöä jaetaan. Tutkielmani pohjana on ollut usea yhdysvaltalainen ja eurooppalainen tutkimus.

Perintöjä jaetaan kolmesta eri motiivista, paternalistisesta, altruistisesta ja strategisesta. Lisäksi on yksi perinnönjakomalli, jossa ei ole motiivia lainkaan, sattumanvarainen perinnönjakomalli. Tutkittaessa eri perinnönjakomalleja ja optimaalista verotusta, on todettava se, että perintöverotus ei vaikuta lainkaan sattumanvaraiseen perinnönjakomalliin. Perintövero ei aiheuta vääristymiä, eikä se muuta perinnönantajan käyttäytymistä mitenkään. Perintövero on siis tehokas. Perinnöt johtuvat yleensä perinnönantajan varovaisuusmotiivista, säästämisestä eläkeikää varten ja yllättävästä kuolemasta. Yhteiskunnan eriarvoisuuteen voidaan vaikuttaa altruistisella ja paternalistisella perinnönjakomotiivilla. Altruistisessa mallissa perintöjä ei pidä verottaa pitkällä tähtäimellä. Jos talous ei ole pitkän tähtäimen tasapainopisteessä, perintöjä tulee verottaa lyhyellä tähtäimellä. Paternalistisessa perinnönjakomallissa yhteiskunnan suunnittelija ei välttämättä huomioi perinnönjaosta koituvaa iloa, jolloin menetetään perinnönjaon varsinaiset hyödyt. Tässä mallissa perintöjä joko verotetaan tai subventoidaan. Vaihtoon perustuvassa perinnönjakomallissa perintövero voi olla joko positiivinen tai negatiivinen, riippuen perintöveron joustosta kokonaisverojen ja tulevan kulutuksen suhteen.

Tutkielma etenee seuraavasti: luvussa 2 käsitellään perintö- ja lahjaverotusta yleisellä tasolla. Tässä luvussa tuodaan esille eri maiden perintö- ja lahjaverotusta koskevia säännöksiä sekä luodaan pohja eri perinnönjakomalleille ja -motiiveille. Lopuksi, luvussa 2, käsitellään varallisuudensiirtojen taloudellisia vaikutuksia. Luvussa 3 käsitellään Ruotsin päätöstä poistaa perintö- ja lahjaverotus sekä luodaan lyhyt katsaus Suomen perintö- ja lahjaverotuksen historiaan ja juridiikkaan. Lopuksi, luvussa 3, käsitellään Suomen perintö- ja lahjaverotuksen tulevaisuutta. Luvussa 4 perehdytään optimaaliseen perintö- ja lahjaverotukseen, erityisesti limittäisten sukupolvien malliin, tutkitaan tarkemmin eri perinnönjakomalleja ja pohditaan hieman verotuksen eriarvoisuutta. Perinnönjakomalleista on esitelty neljä erilaista eli sattumanvarainen, altruistinen, paternalistinen ja vaihtoon perustuva perinnönjakomalli. Luvussa 5 käsitellään Modiglianin elinkaarimallia ja syytä, miksi rikkaat säästävät niin paljon. Lopuksi, luvussa 6, esitellään päätelmät.

2 PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUKSEN MERKITYS KANSAINVÄLISESTI

2.1 Perintö- ja lahjaverotus yleisesti ja sitä koskevat säännökset

Perintöveroilla on pieni merkitys eri maiden kokonaisverotuloista. Vuonna 2003 Yhdysvaltojen perintöverokertymä oli teollistuneiden OECD-maiden yksi suurimmista eli 1,25 prosenttia kokonaisverotuloista. Itävallassa perintöverokertymä oli vain 0,2 prosenttia. Virossa, Australiassa, Kanadassa, Kyproksella, Slovakiassa, Portugalissa ja Ruotsissa ei peritä perintöveroa lainkaan. Ruotsissa perintövero on lakkautettu vähäisen verokertymän takia. Vuonna 2003 Suomessa perintöveron osuus kokonaisverotuloista oli noin 0,6 prosenttia. (CESifo, 2004, 67; Tilastokeskus, 2007.)

TAULUKKO 1. Perintö- ja lahjaveron yleisyys 2006 (Kesti, 2006)

On perintö- ja lahjavero				Ei perintö- ja lahjaveroa		
EU-maat		EU:n ulkopuoliset OECD-maat	Muita maita	EU-maat	EU:n ulkopuoliset OECD-maat	Muita maita
Alankomaat	Ranska	Islanti ²	Bulgaria	Italia	Kanada	Ukraina
Belgia	Saksa	Norja	Kroatia	Kypros		Venäjä
Espanja	Slovenia	Sveitsi ³		Latvia		
Irlanti	Suomi	Turkki		Portugali		
Itävalta	Tanska	USA ⁴		Ruotsi		
Kreikka	Tsekki			Slovakia		
Liettua	Iso-Britannia ¹			Viro		
Luxemburg	Unkari					
Puola						

¹ Ei lahjaveroa ² lahjat tuloveron alaisia ³ kantonien tasolla ⁴ liittovaltiotasoo

Taulukossa 1. tarkastellaan 34 maata, joissa 24:ssä on perintö- ja lahjaverotus. On huomioitava taulukon tiedoista poiketen, että Italia poisti perintöveron vuonna 2001, mutta otti sen uudestaan

käyttöön vuonna 2007. EU-maista perintöveroa ei siis peritä Kyproksella, Latviassa, Portugalissa Ruotsissa, Slovakiassa ja Virossa. Venäjän, Viron ja Ruotsin perintö- ja lahjaverottomuus asettanee omat rajoituksensa Suomen perintöverotuksen tasolle.

Perintöverojen vertailu kansainvälisesti olisi helppoa, jos eroavuudet olisivat vain prosentuaalisia. Perintöveron laskeminen vaihtelee kuitenkin runsaasti eri maiden välillä erilaisen verolainsäädännön takia kuten verovapausperusteiden, veron arvostustekijöiden sekä muiden seikkojen. Perintöverotuksessa on huomioitavaa eri maittain, että veron määrä vaihtelee sukulaissuhteen mukaan. Lopuksi verosta voi olla vapautuksia tai vähennyksiä. Perintöverolla ei nimittäin saisi olla kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi yritystoiminnan jatkumiseen. Jopa yksittäisen maan sisällä perintöveroprosentti voi vaihdella runsaasti, ja esimerkiksi Belgiassa vero vaihtelee alueittain: Brysselissä on huomattavasti korkeampi perintövero kuin Belgian muilla alueilla (CESifo, 2004).

Lisäksi tulee huomioida se, peritäänkö niin sanottua perintöosuusveroa vai jäämistöveroa. Perintöosuusvero lasketaan kullekin perinnönsaajalle erikseen ja jäämistövero koko perinnölle. Jäämistöverojärjestelmä on käytössä kahdessa OECD-maassa USA:ssa ja Isossa-Britanniassa. USA:ssa jäämistövero kannetaan liittovaltiotasolla, mutta osavaltiot voivat itsenäisesti valita, perivätkö ne myös erillisen perintö- ja lahjaveron ja mikä on mahdollisen verojärjestelmän muoto. Joissakin maissa on käytössä perintö- ja jäämistöosuusverotusjärjestelmien yhdistelmä, kuten Tanskassa. (Kohonen, 2007, 11–16; Puroinen, 2005, 11.)

On erittäin tärkeää erottaa elinaikana ja kuoleman jälkeen syntyvät verot. Elinaikana syntyvistä veroista voidaan mainita lahjavero. Useissa maissa on säädetty lahjavero, jolla estetään perintöveronkierto lahjoituksella. Toisaalta joissakin maissa on mahdollista tehdä verovapaita lahjoituksia tuleville perillisille. Myös elinaikana annetut lahjat tietyin osin kuuluvat perintöveron

piiriin. Kuoleman jälkeen syntyvistä veroista voidaan mainita perintöosuus- ja jäämistöverotus. Sekä perintöosuus- että jäämistöverotuksen lähtökohtana on vainajan kuolinhetken varallisuus. Jäämistövero kohdistuu jäämistöön yhtenä kokonaisuutena. Näin sitä voidaan pitää kuolinhetkeen lykättynä varallisuusverona. Veron määrä on sama riippumatta perillisten ja testamentinsaajien lukumäärästä ja heidän sukulaisuussuhteestaan perinnönjättäjään, koska vero kohdistuu koko jäämistöön. Perintöosuusvero taas perustuu jokaisen perijän saamaan osuuden arvoon, ja veroaste riippuu perinnönjättäjän ja perijän välisestä suhteesta. (CESifo, 2004; Cremer & Pestieau, 2003, 3; Puroinen, 2005, 11.)

TAULUKKO 2. Varallisuudensiirtoja sääntelevät säännökset (Masson & Pestieau, 1997)

Perinnönjätön vapaus	Verotus		
	Ei lainkaan	Jäämistö	Perintöosuus
Absoluuttinen	Kanada	USA	-
		Iso-Britannia	
Rajoitettu lapsiin ja tasajako	-	-	Esim. Ranska
			Saksa

Säännökset vaihtelevat maittain. Tärkeimpinä asioina voidaan pitää perinnönjätön vapautta ja eri verotusmuotoja. Taulukko 2 yhdistää nämä kaksi ulottuvuutta. Kanadassa perinnön voi jättää kenelle vain, eikä perintöveroa peritä lainkaan. Jäämistövero asetetaan koko perinnölle riippumatta perinnönsaajien lukumäärästä tai sukulaisuussuhteesta. Tämä toisaalta mahdollistaa perinnöttömäksi jättämisen, jos laaditaan testamentti. Perinnöttömäksi jättäminen voidaan kuitenkin estää takaamalla pakollinen lakiosuus perinnönsaajalle. Jäämistöveroa peritään siis USA:ssa ja Isossa-Britanniassa, ja perinnönjako on vapaata. Perintöosuusvero peritään jokaiselta perinnönsaajalta erikseen perinnöksi saadun osuuden mukaan. Veroasteissa on eroavaisuuksia perinnönsaajan ja -jättäjän sukulaisuussuhteen mukaan. Perinnönjätto ei ole vapaata, ja se on usein rajoitettu tasan jaettavaksi lasten kesken. Useimmissa Euroopan maissa käytetään tätä verokantaa, esimerkiksi Ranskassa ja Saksassa. (Cremer & Pestieau 2003, 5–6.)

Erilaisilla säännöksillä on omat etunsa. Jäämistöverotus on yksinkertainen ja helppo hallita. Haittana voidaan pitää sitä, että jäämistöverotus mahdollistaa perinnöttömäksi jättämisen, eikä perintöä tarvitse jakaa tasapuolisesti. Toisaalta jäämistövero on suurille perheille tasapuolisempi kuin perintöosuusvero, sillä jäämistövero keventää verotaakkaa. Perheiden sisäiset suhteet loppujen lopuksi määräävät sen, kumpi verotusmuoto on parempi. Jäämistövero on parempi ratkaisu kuin perintöosuusvero, jos perheessä vallitsee sopu, sillä jäämistöverotus takaa alhaisen verokannan ja täydellisen vapauden jakaa perintöä. Jos perheen sisällä ei vallitse luottamusta ja varallisuuserot ovat suuret, korkeampi verotus ja perinnön tasajako eli perintöosuusverotus tuottaa paremman ratkaisun. (Cremer & Pestieau, 2003, 5–7.)

Verojen tärkeys vaihtelee maittain jo siitäkin syystä, että Yhdysvalloissa käytetään eri veroa kuin Manner-Euroopassa. Jo edellä esitettyjen jäämistö- ja perintöosuusverojen erojen lisäksi on huomattava, että jäämistöverotus koskee vain varakkaimpia talouksia Yhdysvalloissa. Voidaan karkeasti sanoa, että Yhdysvalloissa verovähennyskelpoinen osuus on kymmenen kertaa korkeampi kuin esimerkiksi Ranskassa. Joka tapauksessa riippumatta verotusmuodosta, perintö- ja jäämistöveron verokertymät ovat yhtäläisesti suhteellisen alhaisia. (Pestieau, 2002, 17–19.)

2.2 Perinnönjaon motiivit

Galen ja Slemrodin (2001, 17) mukaan perintö- ja lahjaverot lisäävät verotaakkaa, joten veron tulisi vaikuttaa motiiveihin, miksi perintöä jaetaan. Myös perintöjen suunnittelu ja veron minimointi kertovat perintömotiivien olemassaolosta. Motiiveja jakaa perintöä on useita. Ensimmäkin kun lahjoitetaan omaisuutta, on epäselvää, onko lahjoitus puhdasta altruismia vai vaihdon väline. Lisäksi tulisi pohtia, onko perintö jätetty tarkoituksella vai vahingossa, jolloin ei välttämättä ole ollut lainkaan motiivia jättää perintöä. Altruistisessa, paternalistisessa ja vaihtoon perustuvassa

perinnönjakomallissa perinnöt jätetään vapaaehtoisesti, ja niihin liittyy selkeä motiivi. (Cremer & Pestieau, 2003, 10.)

Sattumanvaraisessa perintömallissa (*accidental bequest model*) oletetaan, että ihmisen eliniän pituus on epävarma, ja tämän takia hän kerää varallisuutta eläkepäiviä varten tai säästää muuten vain varmuuden vuoksi. Tässä mallissa perinnöt eivät ole suunnitelmallisia, eikä niitä ole edes välttämättä tarkoitus jättää. Näillä oletuksilla perinnöt johtuvat siitä, että ihmisillä on kuollessaan positiivista varallisuutta, eivätkä he edes välttämättä hyödy perinnön jätöstä. (Gale & Slemrod, 2001, 17.)

Altruistisen mallin (*pure altruism model*) mukaan vanhemmat välittävät oman kulutuksensa lisäksi myös lastensa hyödystä (Barro, 1974; Becker, 1974). Perinnöillä myös kompensoidaan lasten eroavaisuuksia varallisuudessa tai tuloissa. Vähemmän ansaitsevat lapset saavat suurempia perintöjä kuin parempituloisemmat sisaruksensa. Altruistinen malli johtaa yleensä ricardolaiseen ekvivalenssiin. Ricardolaisella ekvivalenssilla tarkoitetaan tilannetta, jossa verojen ajoituksen muuttaminen ei muuta nettovarallisuutta, eikä se siten vaikuta kotitalouksien kulutusmenoihin nyt ja tulevaisuudessa mitenkään. Jos verot laskevat, kotitaloudet säästävät entistä enemmän ja varautuvat tulevien veronkorotusten maksamiseen, mutta eivät muuta kulutuskäyttäytymistään. Vanhemmat voivat perinnöillä korvata hallituksen suorittamaa sukupolvien välistä uudelleenjakoa. Toisin sanoen, jos vanhemmat välittävät lapsistaan ja tietävät, että lapsille jää maksettavaksi vanhempien elinaikana tehty veronalennus, antavat vanhemmat lapsilleen samansuuruisen perinnön, jotta he voivat myöhemmin maksaa tämän veronalennuksesta syntyneen valtion velan. Altruistista perinnönjakomotiivia todistaa lisäksi Bernheimin (1991) huomio yhdysvaltalaisesta datasta, että korkeammat sosiaaliturvaedut voidaan liittää korkeampaan henkivakuutusten ostoalttiuteen. Henkivakuutusten hankkiminen on yleisempää iäkkäämpien pariskuntien keskuudessa ja erityisesti silloin, jos lapset eivät ole yhtä varakkaita kuin vanhempansa.

Perintöä voidaan jakaa myös antamisen ilosta (*joy of giving, paternalistic bequests*). Paternalistisessa perintömallissa vanhemmat saavat suoraa hyötyä perinnönjakamisesta. Perintöä voidaan pitää myös vanhempien viimeisen elinperiodin kulutuksena, eikä sillä ole kompensoivaa vaikutusta tai tarkoitusta pehmentää sukupolvien välistä kulutusta. Tässä perinnönjakomallissa oleellista on perinnöksi jäävä määrä, ja tämän takia perintöverot kiinnostavat perinnönjättäjää. (Cremer & Pestieau, 2003, 11.)

Perintö vaihdon välineenä -mallin (*exchange-related, strategic bequests*) mukaan perinnöt tai rahansiirrot toimivat maksuina palveluista, joita lapset tarjoavat vanhemmilleen. Strategisessa perintömallissa (Bernheim, Shleifer & Summers, 1985) vanhemmat välittävät omasta kulutuksestaan, lastensa hyödyistä sekä lasten tarjoamista palveluista. Palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi huomiota lapsilta, kotitöissä auttamista tai muuta vastaavaa. Vanhemmat maksavat palvelut mieluummin perinnöillä kuin elinaikaisilla tulonsiirroilla, sillä kontrolli säilyy lapsiin näin pidempään. Perinnön jättäminen riippuu perinnönjättäjän varallisuudesta ja tarpeista, eikä sillä ole kompensoivaa vaikutusta, joten perintöjen ei tarvitse olla tasapuolisia (Cremer & Pestieau, 2003, 12).

Cremerin ja Pestieaun (2003) mukaan verotusrakenne riippuu ratkaisevasti valitusta perinnönjakomotiivista. Taulukko 3 tiivistää jokaisessa perinnönjakomallissa varallisuudensiirron vaikutuksen. Ainoastaan altruistinen perintömalli vähentää taloudellista eriarvoisuutta lasten ja vanhempien välillä sekä eriarvoisuutta sisarusten kesken. Perinnöillä on yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen vähintäänkin epävarma vaikutus. Ainoastaan altruistisella ja paternalistisella perinnönjaolla on vaikutusta yhteiskunnan eriarvoisuuteen. Perintöjen finanssipoliittisista vaikutuksista huomataan, että altruistinen perinnönjako johtaa ricardolaiseen ekvivalenssiin ja verotuksella ei ole mahdollista vaikuttaa perinnön suuruuteen, kun perintö jätetään sattumanvaraisesti.

TAULUKKO 3. Perinnönjakomotiivit ja niiden vaikutukset (Cremer & Pestieau, 2003)

	Perinnönjaon motiivit			
	Sattuman- varainen	Altruistinen	Paternalistinen	Vaihtoon perustuva
Vaikutus perheensisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen				
Lasten ja vanhempien välinen eriarvoisuus	neutraali	tasaava	neutraali	neutraali
Sisarusten välinen eriarvoisuus	neutraali	tasaava	neutraali	neutraali
Perinnön tasajako	kyllä, oletusarvoisesti	ei	kyllä, oletusarvoisesti	ei
Vaikutus yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen	epävarma	positiivinen	kohtuullinen, mutta positiivinen	heikko ja epävarma
Vaikutus finanssipolitiikkaan				
Julkisen velan vaikutus kulutukseen	positiivinen	neutraali	positiivinen	positiivinen
Perintöverotuksen vaikutus säästämiseen	0	negatiivinen	negatiivinen tai 0	negatiivinen

2.3 Varallisuudensiirtojen taloudelliset vaikutukset

Kotlikoffin (1989) ja Modiglianin (1988) mielestä ihmiset säästävät eli keräävät varallisuutta kolmesta syystä. Ensinnäkin säästetään eläkepäiviä varten, toiseksi varovaisuuden takia, koska odotettava elinikä on epävarma, ja kolmanneksi suunniteltuja perintöjä varten. Modiglianin mukaan suurin osa olemassa olevasta varallisuudesta on säästetty eläkepäiviä varten ja varovaisuusmotiivin takia.

Kotlikoff ja Modigliani ovat kiistelleet perityn varallisuuden vaikutuksesta varallisuuden kertymiseen. Kotlikoffin mielestä Yhdysvalloissa perityn varallisuuden osuus kokonaisvarallisuudesta on noin 80 prosenttia, kun taas Modiglianin mielestä perityn varallisuuden osuus on alle 20 prosenttia, ja se olisi nolla, jos säästettäisiin vain eläkepäiviä varten. Modiglianin laskelmiin sisältyvät vain perinnöt ja toisistaan riippumattomien talouksien merkittävät lahjat eli

lahjat, joilla lapsien varallisuus kasvaa. Kotlikoffin laskelmiin sisältyvät kaikki aikuisiällä saadut omaisuudensiirrot eli esimerkiksi vähäiset kulutukseen tarkoitetut lahjat, vanhempien lapsille tarjoamat koulutusmaksut tai korottomat lainat. Jos pysytään perinnön määritelmässä, Modiglianin laskelmat ovat lähempänä totuutta. Lisäksi Modigliani laskee perintöjen osuuden kokonaismäärästä reaalisilla suureilla mitattuna. Kotlikoff lisää tähän vielä koron ja näin tuplaa laskelmat. Blinderin (1988) mukaan kumpikaan ei kuitenkaan ole oikeassa, sillä kumpikin tapa luottaa umpimähkäiseen perityn ja itse kerätyn varallisuuden osuuksien koostumukseen.

Laitner ja Ohlsson (1997) ovat vertailleet Yhdysvaltojen ja Ruotsin perintöjen osuutta varallisuuden kertymiseen. On huomattava se, että molemmissa maissa perintöverot lasketaan eri tavalla. Laitner ja Ohlsson ovat laskeneet, että perityn varallisuuden osuus talouden kokonaisvarallisuudesta oli Ruotsissa noin 51 prosenttia vuonna 1981. Jos käytetään samantyyppistä dataa ja laskelmia Yhdysvalloille, Laitner ja Olsson ovat estimoineet, että perityn varallisuuden osuus oli 19 prosenttia vuonna 1984. Kessler ja Masson (1989) ovat havainneet sen, että perintöjen osuus varallisuuden kertymisessä on merkittävämpää Ruotsissa ja Ranskassa kuin Yhdysvalloissa. Jos säästämistä vähennetään, tämä näkyisi myös perintöjen vähenemisenä. Ranskassa perityn varallisuuden osuus kokonaisvarallisuudesta on 35 prosenttia ja Ruotsissa 40 prosenttia.

Varallisuuden kertyminen on Manner-Euroopassa vähäisempää kuin Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Davies ja Shorrocks (2000) ovat vertailleet useita tutkimuksia ja tutkineet, kuinka paljon varakkain yksi prosentti omistaa kokonaisvarallisuudesta. Yhdysvalloissa vuonna 1983 varakkain yksi prosentti omisti 33 prosenttia kokonaisvarallisuudesta. Ruotsissa vuonna 1985 vastaava luku oli vain 11 prosenttia. Pestieaun (2002) mukaan varallisuuden kasaantuminen on vähentynyt viimeisen vuosisadan aikana ja tämä todistaa perintöveron vaikutuksen. Tarkkojen lukujen ja laskelmien esittäminen perintöjen merkittävydestä varallisuuden kertymiseen on hyvin hankalaa, sillä jokainen laskentatapa perustuu erilaisiin malleihin ja oletuksiin. Laskelmien tekoa

eivät myöskään helpota maiden eriävät perintöverosäännökset. Vähintäänkin yhtä ristiriitaista on lahjojen ja perintöjen välinen suhde. On vaikeaa esittää tarkkoja laskelmia eri maiden kesken, koska lahjan määritelmät vaihtelevat suuresti. Tämä tekee hyvin hankalaksi päätellä sitä, onko lahjoilla vai perinnöillä suurempi vaikutus varallisuuden kertymiseen.

Tomes (1981, 1982a, 1982b) on todennut useassa artikkelissaan, että lahjoilla on pieni vaikutus ja vain rikkaimpien ihmisten lahjoilla on jotain merkitystä. Toisaalta Kurzin (1984), Coxin (1987, 1990) sekä Coxin ja Rainesin (1985) mielestä elinaikana annetut lahjat ovat hyvin merkittäviä ja tärkeämpiä kuin annetut perinnöt. Lisäksi Galen ja Scholzin (1994) mielestä elinaikana annetut lahjat (yli 3 000 dollarin arvoiset) ovat vähintään 20 prosenttia ja perinnöt noin 30 prosenttia varallisuudesta Yhdysvalloissa.

Lahjoilla ja perinnöillä hyvin usein kompensoidaan perinnönsaajien eriarvoisuutta esimerkiksi varallisuudessa. Yhdysvalloissa Coxin (1990) sekä Coxin ja Jappellin (1990) mielestä vanhempien ja aikuisten lasten väliset tulonsiirrot eli esimerkiksi lainat ja lahjat on tarkoitettu likviditeettirajoitteisille kuluttajille eli lasten pysyväistulo kulutustarpeineen ylittää heidän nykyiset tulonsa. Mitä suuremmat ovat lasten nykyiset tulot, sitä pienempi on todennäköisyys saada tulonsiirto vanhemmilta. Coxin (1990) mielestä tulonsiirrot kasvattavat kulutusta vähentäen pääoman muodostumista. Kotlikoffin ja Summersin (1981) mukaan perinnöillä päinvastoin on olennainen merkitys varallisuuden kertymisessä.

Erilaiset motiivit antaa tulonsiirto lapselle vaikuttavat olennaisesti lapsen todennäköisyyteen saada lahja sekä sen määrään. Jos altruismi motivoi tulonsiirron antamista, lapsen tulon kasvaminen pienentäisi sekä todennäköisyyttä saada tulonsiirto että sen määrää. Jos taas tulonsiirto on vaihdon väline, todennäköisyys saada lahja vähenee lasten tulojen kasvaessa, mutta lahjan määrä taas kasvaa

tulojen kasvaessa. Vanhemmille tarjottujen palvelujen ja lapsille annettujen rahallisten avustusten välillä on positiivinen relaatio. (Cox & Rank, 1992.)

Muutama tutkimus on käsitellyt lasten lukumäärän vaikutusta perintöihin. Hurd (1987) on tutkinut yhdysvaltalaisista dataa ja tullut siihen tulokseen, että keskimääräinen pariskunta, jolla on itsenäisiä lapsia, tuhlaa suhteellisesti enemmän eläkeiässä kuin lapsettomat pariskunnat. Kuitenkaan tämä sattumanvaraisia perintöjä suosiva näkemys ei pidä paikkaansa. Bernheimin (1991) mielestä ensinnäkin lapsettomat pariskunnat säästävät varovaisuuttaan suurien katastrofien varalle, kun taas pariskunnat, joilla on lapsia, saavat lapsistaan turvaverkon. Toiseksi altruistiset vanhemmat purkavat varallisuuttaan eläkeiässä, koska he mieluummin antavat elinaikanaan tulonsiirtoja likviditeettirajoitteisille lapsilleen kuin jättäisivät heille varallisuutta perinnöksi kuoleman jälkeen.

Arrondel ja Laferrere (1994) ovat tutkineet ranskalaista dataa ja erityisesti varakkaimman yhden prosentin käyttäytymistä. Varakkain yksi prosentti tekee paljon enemmän lahjoituksia sekä testamentteja kuin muu väestö. Vanhemmilla ei ole varsinaista motiivia jättää perintöä, ja huoli perijöiden tulevaisuudesta ei vaikuta heidän kulutukseensa. Perinnöt ovat siis kapitalistisia. Perinnönjättäminen ei enää riipu lapsista tai heidän tuloistaan.

Bernheimin et al. (1985) tutkimuksessa perinnöt ovat paljon tärkeämpiä ja herkempiä lasten huomion tasolle, kun lapsia on vähintään kaksi. Usea yhdysvaltalainen (Adams, 1980; Toms, 1981; Wilhelm, 1996) ja ranskalainen (Arrondel & Laferrere, 1991; Arrondel & Masson, 1991) tutkimus osoittaa, että perintöjen tai tulonsiirtojen määrällä ja lasten lukumäärällä on huomattava negatiivinen korrelaatio. Tämä negatiivinen korrelaatio lasten lukumäärän ja perinnön määrän välillä on löydetty myös ruotsalaisesta datasta (Blomquist, 1979; Laitner & Ohlsson, 2001). Lisäksi Laitner ja Ohlsson (2001) ovat saaneet samoja tuloksia yhdysvaltalaisesta datasta.

Perinnönjako lasten kesken vaihtelee maittain. Esimerkiksi Ranskassa perinnön jakaminen tasan lasten kesken on laissa säädetty, ja testamentilla voi vapaasti jakaa vain rajoitetun osan. Yhdysvalloissa perinnön voi jakaa testamentilla vapaasti, ja sen laatiminen on hyvin yleistä. Yhdysvalloissa noin kaksi kolmasosaa perinnöistä jaetaan testamentin mukaan, kun taas Ranskassa vastaava luku on noin 10 prosenttia. Vaikka perinnönjako Yhdysvalloissa on vapaaehtoista eikä sen välttämättä tarvitse perustua tasajakoon, kuitenkin suurin osa perinnöistä jaetaan tasan lasten kesken. Vain kahdeksan prosenttia ranskalaisista perinnöistä ei noudata tasajakoa. (Arrondel & Laferrere, 1992; Pestieau, 2002, 12–13.)

3 PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUS SUOMESSA JA RUOTSISSA

3.1 Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjaverot

Kohonen (2007, 24–28) käsittelee tutkimuksessaan Ruotsin päätöstä poistaa perintö- ja lahjaverot. Perintöverotuksen historia ulottuu aina vuoteen 1894 saakka. Perintöverotus muotoutui pikku hiljaa vuoteen 1941 asti, jolloin perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan. Perintö- ja lahjaverot kuitenkin poistettiin Ruotsissa vuonna 2005. Veroa nimittäin oli kritisoitu runsaasti, ja oli useita syitä keventää verotusta tai poistaa se jopa kokonaan. Ensinnäkin vero hankaloitti perheyritysten sukupolvenvaihtoa. Toiseksi asuntojen hintojen nousu oli aiheuttanut kasvukeskuksissa asuntojen verotusarvon voimakkaan kasvun. Kolmanneksi eri varallisuusmuotojen arvostuskäytäntöjen erot kannustivat verosuunnitteluun. Lopuksi perinnön arvon lasku, esimerkiksi pörssiromahduksen seurauksena, aiheutti ongelmia, kun perintöverossa ei joustettu. (Silfverberg, 2005.)

Ruotsin varallisuusverokomitea (*egendomsskattekommitten*) totesi vuoden 2004 mietinnössään, että perintö- ja lahjaveron keräämiselle oli perustelunsa kriittistä huolimatta. Vero katsottiin tarpeelliseksi perinnönsaajien veronmaksukykyyn kasvun ja veron jakopoliittisen merkityksen takia. Lisäksi verokomitea esitti ratkaisuehdotuksia edellä mainittuihin ongelmiin. Yritysten sukupolvenvaihto-ongelmaan varallisuuskomitea tarjosi ratkaisua, jossa luovuttaisiin perintöverosta yritysvarallisuuden osalta, mutta lahjaverot jäisi voimaan tietyin myönnytyksin. Ratkaisuna asuntojen verotusarvon nousuun tietyillä alueilla ehdotettiin leskelle verovapautusta perintö- ja lahjaverosta. Ehdotus sisälsi siis verovapauden puolisolle tai avopuolisolle. Varallisuusverokomitean mielestä verosuunnittelu asetti ihmiset eriarvoiseen asemaan, koska varallisuuden uudelleenjärjestelyllä pystyttiin keventämään verotaakkaa. Ratkaisuna tähän esitettiin, että kaikki varallisuusmuodot ja myös velat arvostettaisiin 50 prosenttiin niiden käyvästä arvosta.

Lisäksi varallisuusverokomitea ehdotti siirtymistä progressiivisesta verokannasta suhteelliseen 30 prosentin verokantaan, 10 vuoden lahjasäännöksen poistamista sekä verotuksen perusvähennyksen korottamista. Lopuksi annettiin ohjeet tapauksista, joissa perinnön arvon alentuminen, esimerkiksi pörssiromahduksen takia, antaisi perustellun syyn alentaa perintöveroa. (Kohonen, 2007, 24–28; Statens Offentliga Utredningar, 2004, 16–20, 79–82, 86–91, 93–102.)

Vaikka verokomitean tarkoitus oli helpottaa pienten yritysten sukupolvenvaihtoa, todellisuudessa verokomitean päätökset olisivat nostaneet verotaakkaa. Ensinnäkin varojen arvostus 50 prosenttiin niiden käyvästä arvosta kiristäisi verotusta, sillä noteeratut pienyritysosakkeet arvostettiin ennen 30 prosenttiin niiden käyvästä arvosta. Tämä olisi voinut johtaa siihen, että osa pienyrityksistä menettäisi kiinnostuksensa listautua pörssiin. Lahjaveron säilyminen olisi myös nostanut pienyritysten verotaakkaa. Elinkeinoelämän verovaltuuskunta (*näringslivets skattedelegation*) ehdottikin perintö- ja lahjaverosta luopumista. Sen mielestä ei ollut enää mielekästä säilyttää lahjaveroa vain verohallinnan valvonnan takia. (Kohonen, 2007, 24–28; Näringslivets skattedelegations yttrande, 2004).

Ruotsin hallitus päätti luopua perintö- ja lahjaverotuksesta kokonaan, sillä verokomitean tarjoamat ratkaisut olivat riittämättömät, ja haluttiin helpottaa yritysten sukupolvenvaihtoa. Lisäksi perintö- ja lahjaveron verotulot olivat merkityksettömät, ja perintöveron katsottiin olevan kallis hallinnoida. Verokomitea ei yrityksestä huolimatta onnistunut uudistamaan ja yhtenäistämään perintöverolakia, joten tämä saattoi osaltaan vaikuttaa hallituksen päätökseen poistaa vero. (Regeringens proposition, 2004; Silfverberg, 2005.)

3.2 Katsaus Suomen perintö- ja lahjaverotuksen historiaan ja juridiikkaan

3.2.1 Perintöverotuksen historia

Nykyinen perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan vuonna 1940. Viimeisin suuri muutos perintö- ja lahjaverolakiin tehtiin viime vuonna, 2007. Suomen perintöverotus on ottanut mallia Ruotsista, ja Venäjän vallan aikana Suomen perintöverotus noudatti pääasiassa Ruotsin vallan aikana säädettyjä veromuotoja. Suomen perintöverotuksen historia ulottuu 1600-luvulle, jolloin annettiin ensimmäiset leimaveroasetukset. Leimaveroa perittiin testamentin, pesäluettelon ja perinnönjakokirjan kirjoittamisesta. Vuodesta 1732 lähtien testamentista perittävä leimavero riippui varallisuuden arvosta. Vuodesta 1803 lähtien pesäluettelosta ja perinnönjakokirjoista kannettavien leimaverojen määräämisperusteeksi tuli kuolinpesän säästöt. Vuonna 1698 aloitettiin köyhäinprosentin periminen, siis jokaisen kuolinpesän oli maksettava kahdeksasosa jäämistön arvosta köyhille. Kuolinpesäkalustoprosentti koski ylimpiä säätyjä, ja sitä aloitettiin perä 1750-luvulla. Suostuntaveron periminen aloitettiin 1789 alkaen aluksi rahaomaisuudesta, joka testamentattiin muille kuin puolisolle tai rintaperilliselle. Myöhemmin suostuntaveroa perittiin kuolinpesiltä, joissa ei ollut vainajan lähisukulaisia osakkaina. (Henttula, 2005, 24–27.)

Suomen itsenäistyttyä koettiin tarpeelliseksi perintöverotuksen yhtenäistäminen. Maamme ensimmäinen perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan vuonna 1919. Tämä laki ei kuitenkaan ollut kovinkaan pitkään voimassa, ja uudistustarpeiden takia uusi perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan 1922. Nykyinen perintöverolaki sai lopullisen muotonsa vuonna 1940. Lakia on tämän jälkeen uudistettu muun muassa 1979 sukupolvenvaihdosta helpottavilla säännöksillä. (Henttula, 2005, 27–28.)

3.2.2 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteet

Suomen perintö- ja lahjaverotus on perintöosuusvero, joten jokainen perinnön tai lahjan saaja on velvollinen maksamaan valtiolle veroa saamansa jäämistöosuuden tai lahjan arvon perusteella. Verovelvollisuus syntyy perinnönjättäjän kuollessa. Perintöveron perusteeksi pannaan se käypä arvo, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Perintöverotus laaditaan perukirjan pohjalta. Perukirja toimii vainajan omaisuusluettelona ja ilmoittaa kuolinpesän osakkaiden henkilöllisyydet. Perukirjassa on myös ilmoitettava mahdolliset ennakkoperinnöt ja lahjat. Perukirjassa täytyy olla yksilöitynä sekä vainajan että lesken varallisuus ja velat. (Kohonen, 2007, 30; L 378/1940, 9 §.)

Perintöverotuksen toimittaa se verovirasto, jonka alueella perinnönjättäjä kuollessaan vakinaisesti asui. Perintövero määrätään yleensä verotoimiston suorittaman laskennallisen perinnönjaon perusteella. Laskennallisen jaon pohjana käytetään perukirjaa ja lisäksi jakokirjaa, jos perinnönjako on jo suoritettu. Myös omaisuuteen kohdistuvat mahdolliset rasitteet on huomioitava. Ennen jäämistön laskennallista jakoa, kuolinpesän varallisuudesta on vähennettävä ns. luonnolliset vähennykset. Näitä ovat kohtuulliset kustannukset vainajan hautaamisesta, perunkirjoituksesta ja velat, joihin luetaan myös kuolinpesästä menevät perinnönjättäjän elinaikaan kohdistuvat verot ja maksut. Kuolinpesään kuuluva tavanomainen koti-irtaimisto on vähennyskelpoinen aina 4000 euroon saakka. (Kohonen, 2007, 30–31; L 378/1940, 7 b §, 9 §, 22 §, 25 §.)

Perinnön ensisijainen saaja on rintaperilliset, ja perintö tulee jakaa tasan lasten kesken. Jos joku lapsista on kuollut, saa hänen jälkeläisensä hänen osuutensa. Jos rintaperillisiä ei ole, jaetaan perintö tasan perinnönjättäjän vanhempien kesken. Mikäli perinnönjättäjän vanhemmat ovat kuolleet, menee perintö perinnönjättäjän sisaruksille. Jos joku sisaruksista on kuollut, menee hänen osuutensa hänen jälkeläisilleen. Jollei veljiä, sisaria tai heidän jälkeläisiään ole, mutta jompikumpi perittävän

vanhemmista elää, saa tämä koko perinnön. Jos edellä mainittuja perinnönsaajia ei ole enää hengissä, menee perintö isovanhemmille tai, jos he eivät ole enää hengissä, heidän lapsilleen. Jos perinnönjättäjä on ollut naimisissa, eikä häneltä ole jäänyt rintaperillisiä, menee perintö eloonjääneelle puolisolalle. Jos puoliso kuolee, menee puolet jäämistöstä ensin kuolleen puolison elossa olevalle lähisukulaiselle, jolla on lähin oikeus periä ensiksi kuollut puoliso. Jollei perillisiä ole, menee perintö valtiolle edellyttäen sitä, ettei testamenttia ole ollut tai se on moitittava. (L 40/1965, 2., 3., 5. luku.)

Perintökaaren (L 40/1965, 3. luku, 1 §) nojalla leskellä on oikeus säilyttää pariskunnan yhteinen koti irtaimistoinen jakamattomana hallinnassaan, jollei rintaperillisen jakovaatimuksesta tai perittävän tekemästä testamentista muuta johdu. Leski ei ole 8 §:n nojalla velvollinen maksamaan veroa keskinäisellä hallintaoikeustestamentilla saamastaan omaisuudesta. Perillistä sen sijaan verotetaan. Hallintaoikeuden pääomitettu arvo vähennetään kuolinpesän nettovarallisuudesta. Vähennys riippuu hallintaoikeuden vuosituotosta ja hallinta-ajasta. Elinikäinen hallintaoikeus voi perustua myös testamenttiin. (L 378/1940, 9.3 §, 10 §; L 40/1965, 12. luku).

TAULUKKO 4. Hallintaoikeuden pääomituksen ikäkerroin (L 378/1940, 10 §)

Hallintaoikeuden haltijan ikä (vuosina)	Kerroin
–44	12
44–52	11
53–58	10
59–63	9
64–68	8
69–72	7
73–76	6
77–81	5
82–86	4
87–91	3
92–	2

Jos hallintaoikeus on pidätetty eliniäksi, vähennys lasketaan lain 10 §:n 2 momentin sisältyvän hallintaoikeuden haltijan iän perusteella määräytyvän kertoimen ja vuosituoton mukaan.

Ikäkertoimet on esitetty taulukossa 4. Kerroin on siis sitä suurempi mitä nuorempi haltija on. Verotuskäytännössä vuosituoittona on vakituisen asunnon kohdalla käytetty viittä prosenttia. Verovelvolliselle määrävuosiksi tuleva etuus arvostetaan siihen pääoma-arvoon, joka sillä on verovelvollisuuden alkaessa laskettuna etuuden voimassaoloajasta jäljellä olevien täysien vuosien luvun ja kahdeksan prosentin korkokannan mukaan. (Kohonen, 2007, 33; L 378/1940, 9–10 §.)

Perityn omaisuuden arvo verovelvollisuuden syntyhetkellä määrää yleisesti ottaen perintöveron suuruuden. Laissa on kuitenkin huojennussäännös, jonka mukaan veroa voidaan alentaa tai jo maksettua veroa palauttaa takaisin kohtuullisin osin, jos pesäosuuden tai lahjan arvo on huomattavasti alentunut. Verohuojennus tai jopa verovapautus on mahdollista myös saada, jos verovelvollisen maksukyky on jostain syystä heikentynyt, tai jos veron periminen vaarantaisi yritystoiminnan tai maa- ja metsätalouden jatkumisen. Myös muista erityisistä syistä verovapautus tai lykkäys on mahdollista, jos veron periminen olisi ilmeisen kohtuutonta. (L 378/1940, 53–54 §.)

Kuolinpesän jaettavan nettovarallisuuden määrittämisen ja mahdollisen osituksen jälkeen suoritetaan perinnönjako. Perintövero määrätään jokaiselle perinnönsaajalle erikseen. Puolison tai alaikäisen lapsen perintöosuudesta tehdään niin sanottu henkilökohtainen vähennys. Puolisoilla tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, jotka ovat ennen verovuoden päättymistä solmineet avioliiton. Puolisoksi luetaan myös siinä tapauksessa, jos henkilöillä on ollut yhteinen lapsi tai jos he ovat olleet naimisissa. Yli vuoden asumuserossa eläneet aviopuolisot eivät ole puolisoita. Puolisovähennys on 60 000 euroa. Alaikäinen lapsi voi tehdä 40 000 euron vähennyksen. (L 378/1940, 12 §; L 1535/92, 7 §.)

Perintö- ja lahjavero on progressiivinen vero. Perinnön arvon lisäksi veroprosentin suuruuteen vaikuttaa myös perinnönantajan ja saajan välinen sukulaisuussuhde. Kuolinpesästä tulevien osuuksien saajat luetaan kahteen veroluokkaan. Ensimmäiseen perintöveroluokkaan kuuluvat

perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen sekä perinnönjättäjän kihlakumppani. Toiseen perintöveroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Ensimmäisen perintöveroluokan veroasteikko on taulukon 5 mukainen. Toisen veroluokan vero on kaksinkertainen verrattuna ensimmäiseen veroluokkaan, siis 20 prosentista 32 prosenttiin. Jos perintöosuus on esimerkiksi 100 000 euroa, ensimmäiseen veroluokkaan kuuluva henkilö maksaa perintöveroa 11 100 euroa. Alle 20 000 euron perintöosuudet ovat verovapaita. (L 378/1940, 11–14 §.)

TAULUKKO 5. Ensimmäisen veroluokan perintöveroasteikko (L 378/1940, 14 §)

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000 - 40 000	100	10
40 000 - 60 000	2 100	13
60 000 -	4 700	16

TAULUKKO 6. Ensimmäisen veroluokan lahjaveroasteikko (L 378/1949, 19 a §)

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000 - 17 000	100	10
17 000 - 50 000	1 400	13
50 000 -	5 690	16

Vuonna 2007 uudistettiin myös lahjaveroa koskevat säännökset. Lahjaveroa ei peritä alle 4 000 euron arvoisesta tavanomaisesta koti-irtaimistosta. Verovapaita ovat lapsen kasvatus- ja koulutusmenot sekä myös muut maksimissaan 4 000 euron arvoiset lahjat. Jos lahjansaaja saa samalta antajalta kolmen vuoden kuluessa useita lahjoja, näistä on suoritettava veroa, jos lahjojen yhteinen arvo ylittää verokynnyksen, 4 000 euroa. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat henkilöt maksavat lahjaveroa taulukon 6 mukaisesti. Toisessa veroluokassa vero on taulukon 6 mukainen vero kaksinkertaisena. Lahjaverovelvollisuus alkaa silloin, kun lahjansaaja on saanut lahjan

haltuunsa. Esimerkiksi, jos isä antaa lapselleen ylioppilalahjaksi 15 000 euron arvoisen auton, lapsi on velvollinen maksamaan 1 200 euroa lahjaveroa. (L 378/1940, 19–20 §.)

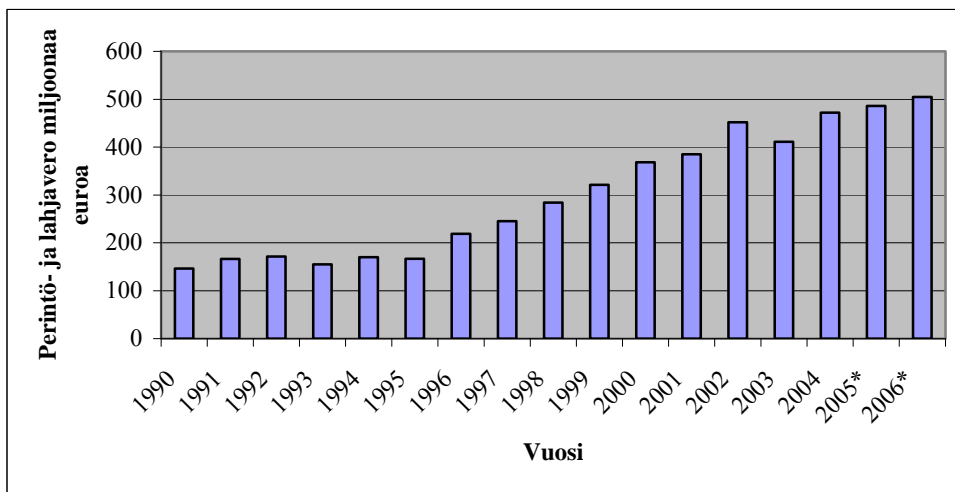
Henkilövakuutuskorvaukset poikkeavat muuhun varallisuuteen nähden perintöverotuksessa. Verovapausraja on huomattavasti korkeampi kuin yleinen 20 000 euron verokynnys. Kuolemantapauksesta johtuva vakuutuskorvaus on verovapaata 35 000 euroon saakka. Jos edunsaajana on leski, verovapaaksi osaksi katsotaan puolet tai kuitenkin vähintään 35 000 euroa vakuutuskorvausten tai taloudellisen tuen yhteismäärästä. (L 378/1940, 7 §.)

Vuonna 1979 perintöverotukseen säädettiin maatalan tai yrityksen sukupolvenvaihdosta helpottavat verohuojennukset. Jos perijä jatkaa maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista, hän saa huomattavia huojennuksia perintöverosta. Metsät, maatalan asuinrakennus, metsätalouden tuotantorakennukset, koneet ja laitteet arvostetaan 40 prosenttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain mukaisesta arvosta. Jos pesäosuuteen kuuluu yritys tai sen osa ja perijä jatkaa saamallaan varoillaan sen toimintaa, on mahdollista saada perintöverosta huojennuksia. Säännöksen soveltaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että varat arvostetaan käyvän arvon sijasta 40 prosenttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain mukaisesta vertailuarvosta. Hallitus on esittänyt vuoden 2007 valtiopäivillä, että perintö- ja lahjaverosta luovuttaisiin kokonaan yritysten ja maatalojen sukupolvenvaihdoksista siten, että huojennus koskisi vain aitoa yritys- ja maataloustoiminnan tuotannolliseen toimintaan liittyvää omaisuutta. (HE 58/2007 vp; L 378/1940, 55–57 §; L 1142/2005, 15–27 §).

3.3 Suomen perintö- ja lahjaverotus – nyt ja tulevaisuudessa?

Kuvio 1 esittää Suomen perintö- ja lahjaverokertymää vuodesta 1990 vuoteen 2008 asti. Vuonna 2006 perintö- ja lahjaveroa kertyi 505 miljoonaa euroa. Perintöveron osuus perintö- ja lahjaverosta

oli yli 80 prosenttia. Valtaosa verosta kertyi ensimmäisestä perintöveroluokasta. Vuonna 2004 perintöverokertymä oli 472 miljoonaa euroa, 2005 vuonna 486 miljoonaa euroa ja 2006 vuonna 535 miljoonaa euroa. On hyvä huomioida se, että perintö- ja lahjaverokertymät vuosille 2005 ja 2006 ovat arvioita. Kuviosta 1 voi todeta sen, että perintö- ja lahjaverokertymä on noussut suhteellisen tasaisesti vuodesta 1990 lähtien paria notkahdusta lukuun ottamatta. Valtion kokonaisverotulot ovat myös nousseet. Vuoden 2008 talousarvioissa perintö- ja lahjaveron tuotoksi on arvioitu 500 miljoonaa euroa, jolloin perintö- ja lahjaveron osuus valtion kokonaisverotuloista olisi noin 1,3 prosenttia. Kuten edellisessä osiossa 3.2.2 on todettu perintö- ja lahjaveronkevennyksistä, hallituksen arvion mukaan valtion verotulot vähenevät kevennysten takia noin 165 miljoonalla eurolla vuositasolla. Veronkevennyksen todellinen vaikutus näkyy vasta verovuonna 2009. (HE 58/2007 vp; SK 1432/2007; Tilastokeskus, 2007.)

KUVIO 1. Perintö- ja lahjaveron kertymä vuosilta 1990–2006. (Tilastokeskus, 2007)

Perintö- ja lahjaverovelvollisia oli vuonna 2006 noin 105 000 henkilöä. Perintöveroa maksoi noin 85 000 henkilöä. Perintö- ja lahjaveron jakautuu ikäluokittain siten, että vuonna 2006 perintöveroa maksoivat eniten 50–60-vuotiaat perinnönsaajat ja vähiten perintöä saivat alle 18-vuotiaat. Keskimääräinen perinnönjättäjä oli noin 80-vuotias, ja keskimääräinen perinnönsaaja noin 51-vuotias. Perintöosuuksien mediaaniarvo oli noin 15 000 euroa ja keskiarvo noin 35 000 euroa. Noin

kolmasosa perinnönsaajista sai pienen perinnön, siis alle 10 000 euroa. Yli miljoonan euron perintöjä sai vain 0,1 prosenttia perinnönsaajista. (HE 58/2007 vp, 4–6.)

Koska tähän mennessä suomalaisten perinnöt ovat olleet sangen pieniä, perintöverouudistus vaikuttaa hyvin paljon perinnön- ja lahjansaajiin. Perintöveroa maksavien määrä vähenee arviolta noin 60 prosenttia. Vaikka perintöveron kevennys kohdistuu eniten pieniin perintöihin, laskee myös suurten perintöjen perintöverorasitus. Suhteellinen veroetu kohdistuu pieniin perintöihin, kun taas euromääräinen veroetu koskee suuria perintöjä. Kun huomioidaan uudistuneet puoliso- ja alaikäisyysvähennykset ja käytetään vuoden 2006 tietoja, noin 60 prosenttia puoliso- ja alaikäisyysvähennyksen piiriin kuuluvista saa verovapauden vähennyksen noustessa 60 000 euroon. Alaikäisyysvähennyksen piiriin kuuluvista lähes 85 prosenttia saa verovapauden. Uudistunut puoliso- ja alaikäisyysvähennys vähentää perintöverokertymää noin kuudella miljoonalla eurolla ja alaikäisyysvähennys vastaavasti kahdella miljoonalla eurolla. (HE 58/2007 vp, 13–14.)

Käytettäessä vuoden 2006 aineistoa, perintöverokertymä vähenee noin 140 miljoonalla eurolla. Uusi verovapausraja, 20 000 euroa, vähentää perintöveroja noin 40 miljoonalla eurolla. Tätä suurempien perintöjen perintöverokertymä laskee noin 100 miljoonalla eurolla. Yhden veroluokan poistaminen vaikuttaa myös verokertymään. Kolmannen veroluokan yhdistäminen toisen veroluokan kanssa vähentää perintöverokertymää noin 8 miljoonalla eurolla. Perintö- ja lahjaveron uudistuksen täysimittaista vaikutusta on vaikea arvioida, koska uudistuksen aiheuttamia käyttäytymisvaikutuksia ei tiedetä täysin. (HE 58/2007 vp, 14.)

4 TUOTANNONTEKIJÄTULOJEN JA

VARALLISUUDENSIIRTOJEN OPTIMAALINEN VEROTUS

4.1 Kanoninen malli

Cremer ja Pestieau (2003) ovat johtaneet kanonisen mallin (*canonical model*) Diamondin (1965) limittäisten sukupolvien mallista (*overlapping generations model*). Oletetaan, että identtiset yksilöt elävät kaksi periodia. Ensimmäinen periodi käytetään työn tekemiseen ja toinen periodi vietetään eläkkeellä. Kulutus jakautuu molemmille periodeille. Populaatio kasvaa kasvuasteella n . Hallituksella on eksogeenisesti asetettu tulovaatimus, joka rahoitetaan verotuloilla. Yksilöt voivat hyötyä resurssien siirrosta jälkeläisilleen.

Yksilöt maksimoivat hyötyään (1) ja heidän on huomioitava budjettirajoite (2). Hyötyfunktio kuvaa yksilön preferenssejä.

$$\max u_t = u(c_t, d_{t+1}, \ell_t) + \gamma B_{t+1} = u(c_t) + \beta u(d_{t+1}) - h(\ell_t) + \gamma B_{t+1} \quad (1)$$

$$\text{s.e. } b_t + \omega_t \ell_t = c_t + \frac{d_{t+1} + x_{t+1}}{1 + \rho_{t+1}}, \quad (2)$$

missä c_t on ensimmäisen periodin kulutus, d_{t+1} on toisen periodin kulutus, ℓ_t on työvoiman tarjonta, γ ja β ovat positiivisia parametreja, B_{t+1} on perinnönjätöstä saatava hyöty, b_t on peritty varallisuus, ω_t on kuluttajahintainen palkka (*consumer wage*), x_{t+1} on perinnön määrä ja ρ_{t+1} kuluttajan korkoaste (*consumer rate of interest*). Lisäksi tulee huomioida hyötyfunktioista se, että $u(\cdot)$ on aidosti konkaavi ja $h(\cdot)$ on aidosti konvekssi funktio.

Tarkastellaan seuraavaksi viittä erilaista perinnönjättömallia:

1. Ei perintöjä: $\gamma = 0$, $b = x = 0$, siis peritty varallisuus ja perinnön määrä ovat nollia.

2. Sattumanvaraiset perinnöt (*accidental bequests*): $\gamma = 0$, $\beta = \tilde{\beta}\theta$, missä $\tilde{\beta}$ on aikapreferenssiaste ja θ on elämän jatkumisen todennäköisyys. Todennäköisyydellä θ yksilö elää toisen periodin loppuun ja todennäköisyydellä $(1-\theta)$ hän kuolee ensimmäisen periodin lopussa. Jälkimmäisessä tapauksessa perinnöt jäävät lapsille, joiden vanhemmat kuolevat enneaikaisesti. Perinnöt ovat tässä tapauksessa $b_{t+1} = d_{t+1}/(1+n)$. Perinnöt b_{t+1} koostuvat määrästä, jonka vanhemmat olivat säästäneet toisen periodin kulutusta d_{t+1} varten. Sattumanvaraisissa perinnöissä ei ole perinnönjakomotiivia, eikä perinnön jättäminen ole siis vapaaehtoista.

3. Paternalistiset perinnöt: vanhemmat hyötyvät perinnön antamisesta, ei altruismin takia, vaan pelkästä antamisen ilosta. Vanhemmille on oleellista perinnön tai lahjoituksen suuruus. Perinnöstä saatava hyöty vanhemmille on yhtä suuri kuin perinnön määrä, siis $B_{t+1} = h(x_{t+1})$, ja lapsille jää perintö $b_{t+1} = x_{t+1}/(1+n)$.

4. Altruistiset perinnöt: $B_{t+1} = u_{t+1}$ ja rekursiivisesti $u_t = \sum_{s=0}^{\infty} \gamma^s u_{s+t}$. Perinnöt ovat

$b_{t+1} = x_{t+1}/(1+n)$. Vanhemmat ajattelevat lastensa hyvinvointia ja jättävät perintöä. Perinnön määrä on yhtä suuri kuin lapsille koituva hyöty.

5. Vaihtoon perustuvat perinnöt: $B_{t+1} = h(a_{t+1})$ ja $u_t = u(c_t - v(a_t^g), \ell_t, a_{t+1}) + \beta u(d_{t+1}) - h(\ell_t)$,

missä a_{t+1} on saatu huomio, a_t^g on annettu huomio, joka edustaa rahallista kustannusta $v(a_t^g)$, mikä maksetaan perintönä b_t . Perinnöt riippuvat huomiosta, jota lapset antavat vanhemmilleen, siis

$$b_t = v(a_t^g).$$

Lisäksi on huomioitava kolme erilaista verotusinstrumenttia, joita hallitus voi käyttää suunnitellessaan veropolitiikkaa. Suhteellinen ansiotulon veroaste on τ^w , korkotulojen veroaste on τ^r ja perityn varallisuuden veroaste on τ^x . Hallituksen budjettirajoite on muotoa $\tau_t^w \ell_t + (\tau_t^r s_{t-1} + \tau_t^x x_t) / (1+n) = R$, missä R on tulovaatimus *per capita*, w_t ja r_t ovat tuottajahintaisia tuotannontekijähintoja ja s_{t-1} on säästämisaste. Lisäksi tulee huomioida se, että $\tau^w = w - \omega$ ja $\tau^r = r - \rho$, siis suhteellinen ansiotulon veroaste on tuottajahintaisen tuotannontekijähinnan ja kuluttajahintaisen palkan erotus, ja korkotulojen veroaste on vastaavasti tuottaja- ja kuluttajahintaisen korkoasteen erotus.

4.2 Limittäisten sukupolvien malli

Diamondin (1965) mallissa jokainen sukupolvi elää kaksi periodia, joista molemmilla kulutetaan mutta vain ensimmäisellä työskennellään. Perintöjä ei ole olemassa, ja periodilla t syntyneelle edustavalle kotitaloudelle elinajan budjettirajoite on muotoa:

$$c_t + \frac{d_{t+1}}{1+\rho_{t+1}} = \omega_t \ell_t. \quad (3)$$

Hallitukselle on mahdollista verottaa ensimmäisen ja toisen periodin kulutusta eri veroasteilla. Ensimmäisen periodin kulutus verotetaan ansiotuloverolla, siis $\tau^w = w - \omega$, ja toisen periodin kulutus pääomaverolla, siis $\tau^r = r - \rho$. (Atkinson & Sandmo, 1980; Pestieau, 1974.)

Cremer ja Pestieau (2003) ovat johtaneet limittäisten sukupolvien mallista optimaaliset verot *steady-state*-tasapainopisteessä. Utilitaristinen kohdefunktio on funktio (4) ja yksilön hyötyfunktio on yhtälö (5):

$$\sum \delta^t u_t, \quad (4)$$

$$u_t = u(c_t, d_{t+1}, \ell_t). \quad (5)$$

Yhtälössä (4) termi δ on yhteiskunnallinen aikapreferenssitekijä, ja se on suurempi kuin nolla mutta pienempi kuin yksi, siis $0 < \delta < 1$.

Voidaan huomioida kaksi keskeistä tulosta. Ensinnäkin hallituksella on mahdollisuus uudelleenjakaa resursseja sukupolvien välillä harjoittamalla sopivaa velkapolitiikkaa. Toisekseen optimaalisten ansiotulo- ja pääomaverojen tulisi noudattaa staattista optimaalisen verotuksen teoriaa.

Maksimoidaan yksilön hyötyfunktiota (5) hyödyntäen edellä esitettyä budjettirajoitetta (2). Maksimointi antaa tulokseksi kolme kysyntäfunktiota, siis molempien periodien kulutukselle, $c(\omega_t, \rho_{t+1})$ ja $d(\omega_t, \rho_{t+1})$, ja työlle, $\ell(\omega_t, \rho_{t+1})$. Johdetaan näistä tiedoista epäsuora hyötyfunktio

$$v_t = v(\omega_t, \rho_{t+1}) \text{ ja huomioidaan osittaisderivaatat } \frac{\partial v_t}{\partial \omega_t} = \alpha_t \ell_t \text{ ja } \frac{\partial v_t}{\partial \rho_{t+1}} = \frac{\alpha_t d_{t+1}}{(1 + \rho_{t+1})^2} = \frac{\alpha_t s_t}{1 + \rho_{t+1}},$$

missä α on tulon rajahyöty, siis $\alpha = \partial u / \partial I$, ja s on säästäminen. I tarkoittaa ei-työtuloja.

Oletetaan vakioskaalatuotot. Tuotantofunktio voidaan esittää pääoman K ja työvoiman L funktiona $Y_t = F(K_t, L_t)$. Tästä voidaan johtaa tuotantofunktio *per capita* jakamalla edellä mainittu

tuotantofunktio L :lla. On hyvä huomioida se, että $y = Y/L$ ja $k = K/L$. Tuotantofunktio *per*

capita on siis $y_t = F\left(\frac{K_t}{L_t}, 1\right) = f(k_t)$. Oletetaan lisäksi täydelliset markkinat ja se, että maksut

tuotannontekijöille ovat yhtä suuret kuin rajatuotot, siis derivoidaan tuotantofunktio, ja täten saadaan $w_t = F'_L(K_t, L_t)$ ja $1 + r_t = F'_K(K_t, L_t)$. Oletetaan lisäksi täydelliset poistot ensimmäisen

periodin jälkeen, ja työvoima on $L_t = \ell_t N_t$, missä sukupolven t koko on $N_t = N_{t-1}(1 + n)$.

Hyödynnetään pääoman kertymäfunktioita $K_{t+1} = N_t s_t$, missä $s_t = \sigma(\omega_t, \rho_{t+1}) = \omega_t - c(\omega_t, \rho_{t+1})$, siis säästäminen muodostuu palkan ja kulutuksen erotuksesta. Osoitetaan, että k_{t+1} konvergoi kohti *steady-state*-tasapainopistettä k^* ja sitä voidaan verrata *steady-state*-tasapainopisteeseen \hat{k}_δ , joka noudattaa modifioitua pääoman kasaantumisen kultaista sääntöä (*golden rule of capital accumulation*). Modifioitu pääoman kasaantumisen kultaisten sääntö on muotoa $f'(\hat{k}_\delta) = \frac{1+n}{\delta}$, siis pääoman rajatuotto on yhtä suuri kuin populaation kasvuaste jaettuna diskonttaustermillä. Oletetaan, että talous on tällä hetkellä tasapainossa, noudattaa pääoman kasaantumisen kultaista sääntöä ja hallitus on tehnyt sopivia sukupolvien välisiä tulonsiirtoja. Näin on helppo tutkia optimaalista verotusrakennetta.

Hallituksen budjettirajoite on muotoa:

$$\tau_t^w \ell_t + \tau_t^r \frac{d_t}{(1+\rho_t)(1+n)} = R, \quad (6)$$

missä R otetaan annettuna. Toinen termi vasemmalla on edellisen sukupolven pääomaverotuksen tulot, siis koskee säästämistä $s_{t-1} = d_t/(1+\rho_t)$.

Lagrangen yhtälö on muotoa:

$$\mathcal{L} = \sum \delta^t \left\{ v(\omega_t, \rho_{t+1}) + \mu \left[\tau_t^w \ell_t(\omega_t, \rho_{t+1}) + \tau_t^r \frac{d_t(\omega_{t-1}, \rho_t)}{(1+\rho_t)(1+n)} - R \right] \right\}, \quad (7)$$

missä μ on Lagrangen kerroin. Derivoidaan Lagrangen yhtälö (7) ω_t :n ja ρ_t :n suhteen. Muistetaan

se, että $\frac{\partial v_t}{\partial \omega_t} = \alpha_t \ell_t$ ja $\frac{\partial v_t}{\partial \rho_{t+1}} = \frac{\alpha_t d_{t+1}}{(1+\rho_{t+1})^2}$. Derivoinnista saadaan kaksi yhtälöä (8) ja (9):

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \omega_t} = \delta^t \left\{ \alpha_t \ell_t + \mu \left[\tau_t^w \frac{\partial \ell_t}{\partial \omega_t} - \ell_t + \tau_t^r \frac{\partial d_{t+1}}{\partial \omega_t} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho_{t+1})} \right] \right\}, \quad (8)$$

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \rho_{t+1}} = \delta^t \left\{ \alpha_t \frac{d_{t+1}}{(1+\rho_{t+1})^2} + \mu \left[\tau_t^w \frac{\partial \ell_t}{\partial \rho_{t+1}} + \frac{\delta}{1+n} \left(\tau_{t+1}^r \frac{\partial d_{t+1}}{\partial \rho_{t+1}} \frac{1}{1+\rho_t} - \frac{d_{t+1}(1+r_{t+1})}{(1+\rho_t)^2} \right) \right] \right\}. \quad (9)$$

Arvioidaan funktioita (8) ja (9) steady-state-tasapainopisteessä. Lisätään ja vähennetään tulovaikutus kerrottuna ℓ :lla yhtälössä (8) ja kerrottuna $d/(1+\rho)^2$ yhtälössä (9). Tästä saadaan kaksi yhtälöä (10) ja (11):

$$\left(\frac{\alpha}{\mu} - 1 - \Delta \right) \ell + \tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \omega} + \tau^r \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \omega} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho)} = 0 \quad (10)$$

$$\left(\frac{\alpha}{\mu} - 1 - \Delta \right) \frac{d}{(1+\rho)^2} - \frac{1+n-\delta(1+r)}{1+n} \frac{d}{(1+\rho)^2} + \tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \rho} + \tau^r \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \rho} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho)} = 0, \quad (11)$$

missä
$$\Delta = \tau^w \frac{\partial \ell}{\partial I} + \tau^r \frac{\partial d}{\partial I} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho)}.$$

Yhtälöissä (10) ja (11) ” \sim ” tarkoittaa kompensoituja vaikutuksia. Jos oletetaan, että modifioitu pääoman kasaantumisen kultainen sääntö on voimassa, yhtälöt (10) ja (11) voidaan helposti yksinkertaistaa muotoon:

$$\tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \omega} + \tau^r \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \omega} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho)} = \left[\tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \rho} + \tau^r \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \rho} \frac{\delta}{(1+n)(1+\rho)} \right] \frac{\ell(1+\rho)^2}{d}. \quad (12)$$

Yhtälöstä (12) voidaan päätellä ansio- ja pääomatulojen veroasteiden suhteelliset tasot, kun niitä verrataan hallituksen määrittämään tulovaatimukseen R . Huomataan se, että yhtälössä (12) on kompensoituja derivaattoja eikä kokonaisderivaattoja. Oletetaan yksinkertaisuuden vuoksi se, että ristikkäisvaikutukset ovat nollia. Saadaan:

$$\frac{\tau^w / \omega}{\tau^r / \rho} = \frac{\tilde{\varepsilon}_{d\rho}}{\tilde{\varepsilon}_{\ell w}} \frac{1+\rho}{\rho(1+r)}, \quad (13)$$

missä $\tilde{\varepsilon}$:t ovat kompensoituja joustoja. Cremer ja Pestieau (2003) ovat siis tulleet tulokseen, jos työvoima on täysin joustamatonta pitkin kompensoitua tarjontakäyrää, optimaalinen korkotulojen

veroaste on nolla, koska ansiotuloverot ovat samanarvoisia kuin k \ddot{u} ntt \ddot{a} summaverot. Ei ole siis realistista olettaa, ett \ddot{a} toinen veroista olisi nolla tai molemmat verot olisivat yht \ddot{a} suuria.

Jos talous noudattaa modifioitua p \ddot{a} äoman kasaantumisen kultaista säänt \ddot{o} ä, voidaan olettaa p \ddot{a} äoman kontrolloinnin olevan hallitukselle mahdollista. Yhtälöst \ddot{a} (11) voidaan huomata se, jos populaation kasvuaste on erisuuri kuin p \ddot{a} äoman korkoaste kerrottuna diskonttaustekijällä, siis $1+n \neq (1+r)\delta$, on yhtälöissä (12) ja (13) oltava ylimääräinen termi. Cremer ja Pestieau (2003) toteavat, ett \ddot{a} veroja ei kerät \ddot{a} vain hallituksen tulovaatimuksen rahoittamiseen. Veroilla on my \ddot{o} s mahdollista rohkaista tai rajoittaa p \ddot{a} äoman kasaantumista, riippuen korkoasteen suhteesta populaation kasvuasteeseen ja diskonttaustermiin.

Atkinson ja Sandmo (1980) ovat osoittaneet sen, ett \ddot{a} liian alhainen p \ddot{a} äomakanta voi johtaa alempaan ansiotulojen verotukseen ja korkeampaan korkotulojen verotukseen, kun talous noudattaa modifioitua p \ddot{a} äoman kasaantumisen kultaista säänt \ddot{o} ä. Tämä on ristiriitaista edellä mainittujen asioiden kanssa. Tämä voidaan selittää vain sillä, ett \ddot{a} log-linearisessa hyötyfunktiossa säästäminen riippuu ansiotuloista, eikä korkoasteesta. Jatkossa tullaan osoittamaan, ett \ddot{a} tulot vaikuttavat säästämiseen.

4.3 Optimaalinen verotus eri perinnönjakomalleissa

4.3.1 Sattumanvaraiset perinnöt

Hyödynnetään Cremer ja Pestieau (2003) edellä esittäm \ddot{a} ä limittäisten sukupolvien mallia. Tutkitaan tapausta, jossa perinnönjako on sattumanvaraista. Tämä perinnönjakomalli on lähes sama kuin tilanne, jossa perint \ddot{o} j \ddot{a} ei annettaisi lainkaan. Sattumanvaraisia perint \ddot{o} j \ddot{a} voidaan verottaa sadan prosentin verokannalla, eikä vaikuteta lainkaan säästämiseen. Jos julkinen kulutus jostain

syystä ylittää julkiset tulot eli verotulot, tämä ylijäämä voidaan rahoittaa Atkinsonin ja Sandmon (1980) esittämän mallin mukaan ansiotulo- ja pääomaverotuksella.

4.3.2 Altruistinen perinnönjakomalli

Cremer ja Pestieau (2003) ovat tutkineet lisäksi puhdasta altruismia perinnönjaon motiivina. Oletetaan se, että $\beta = 0$ ja $d = 0$, kuluttajat elävät vain yhden periodin verran ja säästävät vain perinnönjättämistä varten. Tämä oletus merkitsee myös sitä, että säästämiseen kohdistuva vero on samalla varainsiirtoveroa. Yhteiskunnan suunnittelijan (*social planner*) ongelmana hetkellä nolla on siis maksimoida hyötyä (14) huomioiden resurssi- (15) ja tulo rajoitteet (16):

$$\sum_{t=0}^{\infty} \gamma^t u(c_t, \ell_t), \quad (14)$$

$$F(k_t, \ell_t) = (1+n)k_{t+1} + c_t + R, \quad (15)$$

$$(1+n)z_{t+1} = (1+\rho_t)z_t + (1+\rho_t)k_t + \omega_t \ell_t - F(k_t, \ell_t) + R, \quad (16)$$

missä z merkitsee julkista velkaa per työntekijä, k on pääomakanta per työntekijä ja R on julkinen kulutus per työntekijä. Tuotantofunktio noudattaa vakioskaalatuottoja.

Chamley (1986), Judd (1985) ja Coleman (2000) ovat osoittaneet sen, että *first-best*-ratkaisuna on alkuvarallisuuden k_0 mahdollisimman suuri verotus, jolloin ei tarvita mitään muuta vääristävää veroa. Jos *first-best*-ratkaisu ei ole mahdollinen, *second-best*-ratkaisuna tulisi verottaa sekä ansiotuloja että säästöjä, siis tässä tapauksessa perintöjä. Pitkällä tähtäimellä säästämiseen kohdistuva vero on nolla.

Todistetaan viimeinen seikka, siis pitkällä tähtäimellä säästämistä ei veroteta lainkaan. Hallituksen ja edustavan kansalaisen tavoitteet ovat samat, siis $\gamma = \delta$. Maksimoidaan Lagrangen funktiota:

$$\mathcal{L} = \sum_{t=0}^{\infty} \gamma^t [u(c_t, \ell_t) + \lambda_t (F(k_t, \ell_t) - c_t - (1+n)k_{t+1} - R)] + \mu_t [(1+n)z_{t+1} - (1+\rho_t)z_t - (1+\rho_t)k_t - \omega_t \ell_t + F(k_t, \ell_t) - R],$$

missä λ ja μ ovat Lagrangen kertoimia liittyen resurssi- ja tulo rajoitteisiin. Ensimmäisen asteen ehdot *steady-state*-tasapainopisteessä $z:n$ ja $k:n$ suhteen ovat:

$$(1+\rho)\gamma = 1+n, \tag{17}$$

$$-(1+n)\lambda + \gamma\lambda(1+r) + \mu\gamma(r-\rho) = 0. \tag{18}$$

Kun nämä kaksi yhtälöä (17) ja (18) yhdistetään, saadaan:

$$-\lambda(1+\rho) + \lambda(1+r) + \mu(r-\rho) = 0.$$

Tästä voidaan johtaa $(\lambda + \mu)(r - \rho) = 0$ ja siten $\tau^r = 0$, joten yhtälö (17) merkitsee siis $(1+r)\gamma = 1+n$. Kun huomioidaan modifioitu pääoman kasaantumisen kultainen sääntö, nollaverot säästämiselle ja muistetaan se, että tässä mallissa säästäminen vastaa perintöjä, johtopäätöksenä voidaan sanoa, ettei varallisuuden siirtoja veroteta lainkaan *steady-state*-tasapainopisteessä. Tätä kutsutaan Chamley–Judd-tulokseksi. Tulos on hieman kyseenalainen, sillä optimaalinen nollaverotus pätee vain *steady-state*-tasapainopisteessä. Jos ei olla *steady-state*-tasapainopisteessä vaan uralla kohti *steady-state*-tasapainopistettä, varallisuuden siirtoja ja pääomatuloja, $\tau^r = r - \rho$, tulee verottaa.

Saez (2002) lisää Chamley–Judd-malliin progressiivisen verotuksen. Hän osoittaa sen, että progressiivinen verotus on toivottu, koska loppujen lopuksi se ajaa kaikki suuret omaisuudet alas ja tuottaa pitkällä tähtäimellä tasaisen varallisuudenjaon. Suurien omaisuuksien verotusta jatketaan niin kauan, kunnes ne ovat saavuttaneet halutun rajan eli verovapauden.

4.3.3 Paternalistinen perinnönjakomalli

Cremer ja Pestieau (2003) käsittelevät tutkimuksessaan paternalistista perinnönjakomallia eli perinnönjakoa antamisen ilosta. Jokainen yksilö maksimoi hyötyfunktionsaan (19) budjettirajoitteella (20):

$$\max u \quad u(c_t, d_{t+1}, \ell_t) + \gamma v(x_{t+1}) \quad (19)$$

$$\text{s.e. } x_t + \omega_t \ell_t = c_t + \frac{d_{t+1} + (1+n)(1+\tau^x)x_{t+1}}{1+\rho_{t+1}}. \quad (20)$$

Laissez-faire-tasapainossa jokainen yksilö valitsee työvoiman tarjonnan ℓ_t , ensimmäisen periodin kulutuksen c_t , toisen periodin kulutuksen d_{t+1} ja perintöjen määrän x_{t+1} . Tuotannontekijähinnat, ω_t ja ρ_t , sekä peritty varallisuus x_t otetaan annettuina. Yhteiskunnan päättäjän on päätettävä taloudellista tasapainoa etsiessään se, suodatetaanko yksilön hyödyt pois vai ei.

Yleisessä tapauksessa voidaan käsitellä kahta eri lähtökohtaa. Merkitään yhteiskunnallista tekijää aikapreferenssiasteella δ , joten yhteiskunnallinen hyötyfunktio on muotoa:

$$U_t = \sum_{s=1}^{\infty} \delta^s [u(c_s, d_{s+1}, \ell_s + \varepsilon \gamma v(x_{s+1}))],$$

missä $0 \leq \varepsilon \leq 1$ siten, että $\varepsilon = 0$ ei-utilitaristisessa tapauksessa, siis hyödyt suodatetaan pois, ja $\varepsilon = 1$ utilitaristisessa tapauksessa, siis hyödyt jätetään. Oleellista on x :n eli perinnön määrän arvo. Jos $\varepsilon = 1$, *first-best*-optimiarvo perinnön määrän arvolle, x :lle, löytyy silloin, kun $v'(x) = 0$. Jos hyötyjä ei suodateta pois, yhteiskunnan suunnittelija vaatii hyvin korkeaa perinnön määrän arvoa. Tämä on mahdollista saavuttaa tarjoamalla julkisella velalla rahoitettuja tukipalkkioita perintöjen määrälle. Parempi vaihtoehto olisi suodattaa antamisen ilo pois perinnönjättäjän hyvinvoinnista.

Jos oletetaan ansio- ja pääomatulojen sekä perintöjen lineaarinen verotus, toiseksi parhaassa vaihtoehdossa, siis *second-best*-tuloksessa tulorajoite on muotoa:

$$R = \tau_t^w \ell_t + \tau_t^r s_{t-1} + \tau_t^x (1+n)x_t,$$

joka on yhtäpitävää lausekkeen kanssa:

$$R = \tau_t^w \ell_t + \tau_t \frac{d_t}{1+\ell_t} + \theta_t^x (1+n)x_t,$$

missä θ_t^x on siirtojen kokonaisvero eli $\theta_t^x = \left[\tau_t^r (1 + \tau_t^x) \right] / (1 + \rho_t) + \tau_t^x$. On tärkeää huomioida se, että perintöihin kohdistuu periaatteessa kaksinkertainen verotus. Ensin verotetaan säästämistä veroasteella τ^r , ja sitten asetetaan tarkoin määritetty vero τ^x varainsiirroille. Perintöjen kokonaisverotus on siten korkeampi kuin toisen periodin kulutuksen eli säästämisen vero, siis

$$\theta_t^x > \frac{\tau^r}{1 + \rho_t}, \text{ kun perintövero on positiivinen, siis } \tau^x > 0.$$

Michel ja Pestieau (2004) osoittavat sen, että jos hyötyjä ei suodateta pois, mallin verorakenne on hyvin samanlainen kuin yhtälössä (12). Ansiotulojen, toisen periodin kulutuksen ja perintöjen verotus riippuu vain kompensoiduista joustoista ja tulorajoitteesta R , kun pääomavaranto on jo kontrolloitu suoraan. Nollaristijoustojen tapauksessa toisen periodin kulutuksen vero τ^r voi olla korkeampi kuin jäämistöosuusverotuksen θ^x , jos toisen periodin kulutuksen kompensoitu jousto on alhaisempi kuin perintöjen vastaava jousto. Jos hyötyjen suodatusta tapahtuu, perinnöt menettävät suoran yhteiskunnallisen hyötynsä, ja näin niihin kohdistuu suhteellisesti korkeampi verotus. Hyötyjen menetys tapahtuu siten, että yhteiskunnan suunnittelija ei enää ota huomioon perintöjen antamisesta koituvaa iloa ja siitä muodostuvaa hyötyä.

4.3.4 Perintö vaihdon välineenä

Cremer ja Pestieau (2003) ovat tutkineet perintöä vaihdon välineenä. Strategisessa vaihtoon perustuvassa perintömallissa vanhemmat jakavat perintöä lapsille heiltä saadun huomion mukaan. Vanhemmilla on täysi valta perinnönjaossa ja lapsia on mahdollista kontrolloida peluuttamalla heitä toisiaan vastaan.

Maksimoidaan hyötyfunktio (21) budjettirajoitteilla (22) ja (23). Sukupolven t kuuluvan yksilön hyötyfunktio on muotoa:

$$u(c_t - v(a_t^g), d_{t+1}, \ell_t, a_{t+1}), \quad (21)$$

missä a_{t+1} tarkoittaa saatua huomiota ja a_t^g annettua huomiota, joka vaatii hieman vaivannäköä lapsilta. Lapsille huomioinnista koituvan haitan määrä on ilmaistu rahallisessa muodossa.

Ensimmäisen ja toisen periodin budjettirajoitteet ovat muotoa:

$$\omega_t \ell_t + b_t = c_t + s_t \quad (22)$$

$$(1 + \rho_{t+1})s_t = (1 + \tau_{t+1}^x)x_{t+1} + d_{t+1}. \quad (23)$$

On lisäksi huomioitava perinnön ja perityn varallisuuden välinen suhde:

$$x_{t+1} = (1 + n)b_{t+1}. \quad (24)$$

Yhtälö (25) summaa strategisen perinnönjaon oletukset. Vanhemmat ottavat lapsistaan irti kaiken mahdollisen huomion ja maksavat lapselle huomioinnista koituvasta haitasta rahallisen summan, perinnön:

$$v(a_t^g) = b_t. \quad (25)$$

Sijoitetaan yhtälöt (22)–(25) yhtälöön (21) ja huomataan se, että jokainen sukupolven t yksilö maksimoi seuraavaa hyötyfunktioita:

$$u(\omega_t \ell_t - \frac{d_{t+1}}{1+\rho_{t+1}} - \frac{v(a_{t+1})(1-\tau_{t+1}^x)}{1+\rho_{t+1}}, d_{t+1}, \ell_t, a_{t+1}).$$

Edellisestä yhtälöstä voidaan johtaa epäsuorahyötyfunktio. Epäsuorahyötyfunktio on muotoa:

$$V_t = V(\omega_t, \rho_{t+1}, \tau_{t+1}^x).$$

Yhteiskunnan suunnittelijan ongelmana on maksimoida hyötyjen diskontattua summaa, $\sum \delta^t V_t$, tulorajoitteella:

$$R = \tau^\omega \ell + \frac{\tau^r d_t}{(1+\rho_t)(1+n)} + \frac{\tau_t^r + \tau_t^x (1+r_t)}{(1+\rho_t)(1+n)} v(a_t).$$

Oletetaan edelleen, että pääoman kasaantuminen on yhteiskunnallisesti optimaalista, $1+r = (1+n)/\delta$. Ensimmäisen asteen ehdot *steady-state*-tasapainopisteessä ovat:

$$\tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \tau^w} + \frac{\tau^r}{(1+r)(1+\rho)} \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \tau^w} + \frac{\tau^r + \tau^x (1+r)}{(1+r)(1+\rho)} v'(a) \frac{\partial \tilde{a}}{\partial \tau^w} + \left(\frac{\alpha}{\mu} - 1 - \Delta\right) \ell = 0$$

$$\tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \tau^r} + \frac{\tau^r}{(1+r)(1+\rho)} \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \tau^r} + \frac{\tau^r + \tau^x (1+r)}{(1+r)(1+\rho)} v'(a) \frac{\partial \tilde{a}}{\partial \tau^r} + \left(\frac{\alpha}{\mu} - 1 - \Delta\right) \frac{d}{(1+\rho)^2} = 0$$

$$\tau^w \frac{\partial \tilde{\ell}}{\partial \tau^x} + \frac{\tau^r}{(1+r)(1+\rho)} \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \tau^x} + \frac{\tau^r + \tau^x (1+r)}{(1+r)(1+\rho)} v'(a) \frac{\partial \tilde{a}}{\partial \tau^x} + \left(\frac{\alpha}{\mu} - 1 - \Delta\right) \frac{v(a)}{1+\rho} = 0.$$

Kokonaisverot perinnöille, $\tau^r + \tau^x (1+r)$, saattavat olla korkeammat kuin verotus tulevalle kulutukselle. Syyt ovat samat kuin edellä esitettyssä paternalistinen perinnönjakomalli kappaleessa.

Ei ole siis välttämättä mitään syytä uskoa sitä, että vero τ^x on positiivinen. Veron positiivisuus tai negatiivisuus riippuu kompensoitujen derivaattojen suhteellisesta vaikutuksesta kokonaisveroihin ja tulevaan kulutukseen. Havainnollistetaan tätä olettamalla ristijoustot nolliksi, joten saadaan:

$$\frac{\tau^r + \tau^x (1+r)}{\tau^r} = \frac{v(a) \frac{\partial \tilde{d}}{\partial \tau^r} (1+\rho)}{v'(a) \frac{\partial \tilde{a}}{\partial \tau^r} d}.$$

Voidaan huomata selvästi se, että jos kysytty huomio on joustavampaa kuin tulevan kulutuksen jousto, perintövero τ^x on negatiivinen.

4.4 Verotuksen eriarvoisuudesta

Modifioitu pääoman kasaantumisen kultainen sääntö saavutetaan ilman hallituksen väliintuloa, jos oletetaan puhdas altruismi, ja jos talouden suunnittelijan aikapreferenssiaste ja yksilöiden altruismin aste ovat tasapainossa. Pääoman optimaalinen kasaantuminen ei ole taattua muilla perinnönjakomotiiveilla. Veropolitiikalla on mahdollista vaikuttaa pääoman ja työvoiman suhteeseen, jos hallituksella ei ole suoraa kontrollia pääomaan. (Cremer & Pestieau, 2003, 26–27.)

Atkinsonin ja Stiglitzin (1972, 1976) teoriaa on mahdollista hyödyntää, jos yksilöillä on samanlaiset hyötykäyrät, mutta he eroavat kyvyiltään. Heidän mukaansa hallituksen ei tarvitse periä erillistä pääomaveroa limittäisten sukupolvien perusmallissa, jos oletetaan vapaa-ajan ja kulutuksen heikko eroavuus. Atkinson–Stiglitz-lauseke nimittäin olettaa, että kaikilla kotitalouksilla on identtiset hyötyfunktiot, ja kotitaloudet eroavat toisistaan tuottavuuden, kykyjen ja siten palkan suhteen. Joten hallitus maksimoi kvasikonkaavia welfaristista kohdefunktiota, asettaa epälineaarisen tuloveron ja perii lineaarisia valmisteveroja. (Atkinson & Stiglitz, 1972, 1976; Cremer & Pestieau, 2003, 26–30.)

Jos Atkinson–Stiglitz-teoria laajennetaan koskemaan strategista perintömallia, voidaan todeta pääoma- ja perintöveron olevan tarpeeton hyödykkeiden ja työvoiman välillä heikosti eroavan hyötyfunktion¹ vallitessa. Tämä pätee vain silloin, kun talous konvergoituu kohti pääoman kasaantumisen kultaisen säännön pistettä, ja kun hallituksella on kontrolli pääoman

¹ $u(c, d, \ell) = u(g(c, d), \ell)$, missä $u(g)$ on hyödykkeistä saatava hyöty

kasaantumisasteeseen. Muutoin pääomaa ja varallisuuden siirtoja verotetaan tai annetaan tukipalkkioita, riippuen verojen vaikutuksesta kokonaissäästämiseen. Atkinson–Stiglitz-teoria pätee strategiseen perintömalliin siitä syystä, etteivät perinnöt enää vaikuta edelleen seuraavaan sukupolveen, sillä jokainen yksilö riippumatta kyvyistään ja sukupolvestaan saa vain sen, mitä vanhemmat maksavat heille vastikkeena palveluista. (Atkinson & Stiglitz, 1972, 1976; Cremer & Pestieau, 2003, 26–30.)

Paternalistiseen perintömalliin pätee myös Atkinson–Stiglitz-tulos. Tässä perinnönjakomallissa yksilöiden heterogeenisuus on oleellista. Talouden suunnittelija ei voi vähätellä perinnön vaikutusta seuraavan sukupolven hyvinvointiin, vaikka perinnönantajaa ei kiinnostaisikaan perinnön vaikutus seuraavalle sukupolvelle. Perintöjen jättämistä kannattaa edistää ja subventoida, sillä perinnöillä on mahdollista nostaa perijän tuottavuutta ja kasvattaa henkistä pääomaa. Toisaalta paternalististen perintöjen edistämisestä ei ole suoraa hyötyä talouden suunnittelijalle, sillä antamisen ilo motiivilla ei ole sinällään taloudellista arvoa, joten veron asettaminen perinnöille olisi tästä syystä järkevää. (Cremer & Pestieau, 2003, 28.)

Sattumanvaraisista perinnöistä on hyvä todeta se, että on mieluummin pyrittävä eliminoimaan perinnöt kokonaan pois kuin asettaa vääristävä 100 prosentin perintövero. Perinnöt johtuvat tämän mallin mukaan annuiteettimarkkinoiden epätäydellisyydestä. Perintöverotus 100 prosentin verokannalla voisi johtaa kokonaistyötulojen laskuun ja ansiotuloveron tuloeroja tasaavan vaikutuksen vääristymään, koska tuottavammat yksilöt tienaaavat enemmän ja käyttävät vähemmän varallisuuttaan vapaa-ajalla. (Blumkin & Sadka, 2004; Kopchuk, 2003.)

Atkinson–Stiglitz-lauseke pätee vain kahdessa edellä esitettyssä mallissa, jos oletetaan yksilöiden heterogeenisuus ja epälineaarinen tuloverotus. Hallitukselle on mahdollista käyttää eri veropolitiikan keinoja paternalistisessa ja vaihtoon perustuvassa perinnönjakomallissa.

Altruistisessa mallissa on hyvä olettaa pääoman nollaverotus, vaikka yksilöt olisivat heterogeenisiä, joten veropolitiikka on tältä osin rajoitettu. Atkinson–Stiglitz-lauseke pätee vain tapauksissa, joissa hallitus voi kontrolloida pääoman kasaantumisasetta sopivalla velkapolitiikalla. Vaikka säästämiseen ja perintöihin kohdistuvilla veroilla ei olisi vaikutusta tulojen uudelleenjakorooliin, on kuitenkin huomioitava verojen muut vaikutukset. (Cremer & Pestieau, 2003, 29–30.)

4.5 Perinnönjaon sekoittuneet motiivit

Perinnönjaon motiivit eivät ole aina puhtaita. Cremer ja Pestieau (2003, 33–38) ovat käsitelleet tutkimuksessaan sekoittuneita perinnönjakomotiiveja. Puhtaiden perinnönjakomotiivien tarkastelu on riittämätöntä. Siksi on hyödyllistä tutkia yhteiskuntaa, jonka yksilöillä on erilaisia perinnönjakomotiiveja. Sekoitetaan ensin keskenään paternalistinen ja sattumanvarainen perinnönjakomalli. Lopuksi tutkitaan tilannetta, jossa yksilöt ovat joko elinkaarimallia noudattavia tai altruisteja.

Perinnöt ovat yleensä sekoituksia edellä esitetyn luvun 4.1 kanonisen mallin perinnönjakomotiiveista – erityisesti sattumanvaraisesta ja paternalistisesta perinnönjakomalleista. Jäämistö koostuu siis tässä tapauksessa kahdesta osasta. Toinen osa perintöä on altruististen vanhempien ennalta tarkoittama perintö ja toinen osa muodostuu yllättävän kuoleman takia, siis vanhempien toiselle elinperiodille tarkoitettua kulutuksesta, kun oletetaan limittäisten sukupolvien perusmalli. Kuten on edellä todettu, nämä mallit eroavat paljon toisistaan. Sekoitettujen motiivien mallissa yksilöt saavat erilaiset perinnöt. Perintö riippuu vanhempien tarkoittamasta perinnöstä, vanhempien toisen periodin kulutuksesta ja heidän pitkäikäisyydestä. Ainoa erilaisuutta luova tekijä tässä lähtökohdassa liittyy pitkäikäisyyteen. Jos vanhemmat elävät toisen periodin loppuun, ei jää lainkaan sattumanvaraisia perintöjä, ja perintö koostuu ainoastaan alun perin tarkoitetusta osasta. (Cremer & Pestieau, 2003, 33–34.)

Ekonomistit ovat pitkään hylänneet idean heterogeenisistä preferensseistä. Tutkitaan seuraavaksi yhteiskuntaa, jossa yksilöillä on erilaiset preferenssit altruismin ja aikapreferenssiasteen suhteen. Tämä mahdollistaa maailman ja talouspolitiikan paremman, realistisemmän ymmärtämisen. Oletetaan yhteiskunta, jossa on kahdenlaisia yksilöitä, puhtaita altruisteja ja elinkaarimallia noudattavia. Yksilöt noudattavat hyötyfunktioita:

$$u_t^i = u(c_t^i, d_{t+1}^i) + \gamma^i u_{t+1}^i,$$

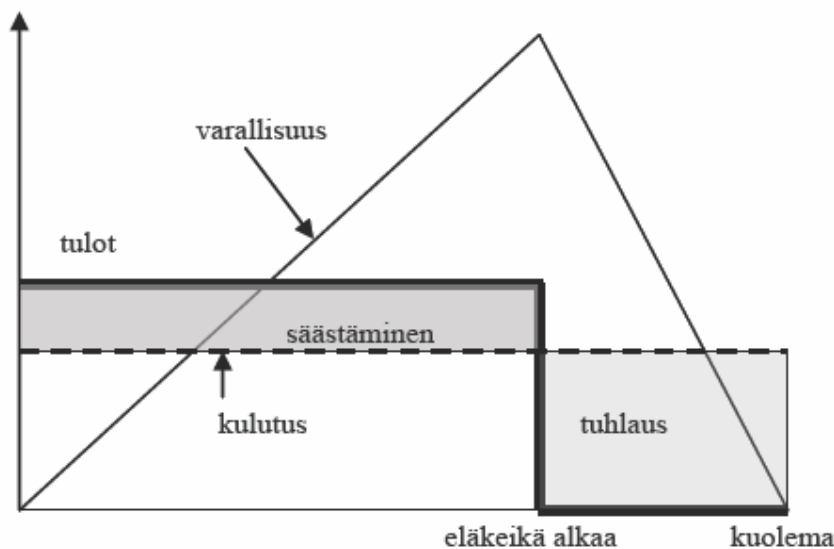
missä elinkaarimallia noudattaville $i = L$ ja siten $\gamma^L = 0$, ja altruisteille $i = A$ ja siten $\gamma^A = \gamma > 0$. Tuotantofunktio noudattaa vakioskaalatuottoja, oletetaan täydellinen kilpailu ja voiton maksimointi. Populaatio kasvaa asteella n ja preferenssit ovat dynastisia. Altruistisia dynastioita on osuus π ja loput, $1 - \pi$, ovat ei-altruistisia dynastioita. (Cremer & Pestieau, 2003, 35–36.)

Koska altruistit ovat kärsivällisempiä, he omistavat kaiken pääomavarannon. Valtion velka kasvattaa talouden epätasa-arvoa siten, että korkeampi velka-aste nostaa korkoja. Verot menevät sekä altruisteille että elinkaarimallia noudattaville, mutta altruistit vastaavat täysin korkoon liittyvistä maksuista. Korkeampi velka nostaa altruistien *steady-state*-tasapainopisteen kulutusta ja tuloja. Elinkaarimallia noudattaville vaikutus on päinvastainen. Varainsiirtoveroa maksavat tässä tilanteessa vain altruistit. Koska verotulot jakautuvat tasaisesti altruistien ja elinkaarimallia noudattavien kesken, vaikuttaa vero siten molempiin hyötyä laskevasti. Kun pääomaa verotetaan, sen määrä laskee, ja näin vaikutetaan reaali-palkkoja alentavasti. Tämä vaikutus voi olla riittävän suuri tekemään mistä tahansa varainsiirtoverosta ei-halutun, vaikka tarkasteltaisiin yksilön kannalta, joka ei omista varallisuutta, ei maksa veroja ja jopa hyötyy tulonsiirrosta. Tämä pätee *steady-state*-tasapainossa. Lyhyellä tähtäimellä elinkaarimallia noudattaville saattaisi syntyä houkutus periä perintöveroa, ja näin nauttia verosta syntyvästä lyhytaikaisesta hyödystä. Heitä ei siis välttämättä kiinnostaisi tuleva sukupolvi. (Cremer & Pestieau, 2003, 35–36.)

5 SÄÄSTÄMINEN JA VEROTUS

5.1 Elinkaarihypoteesi

Modigliani (1986) on kehittänyt elinkaarihypoteesimallin (*life cycle hypothesis*). Kuluttajan tulot vaihtelevat runsaasti yli eliniän, ja säästäminen mahdollistaa tulojen tasaamisen runsastuloisilta ajanjaksoilta vähätuloisille ajanjaksoille. Tämä kuluttajan käyttäytymisen tulkinta muodostaa pohjan elinkaarihypoteesille. Eläkkeelle jääminen on yksi syy, mikä vaikuttaa tulojen vaihteluun yli eliniän. Kuluttajan on säästettävä työskentelyperiodin aikana, jotta sama elintaso säilyisi myös eläkeiässä. Säästämällä siis tasataan tuloja eri periodien välillä, jotta kulutus olisi mahdollisimman tasaista.

KUVIO 2. Kulutus, tulot ja varallisuus elinkaarimallissa (Modigliani, 1986, 300)

Modiglianin peruselinkaarimallissa on kaksi oletusta. Ensinnäkin oletetaan vakiotulot eläkeikään asti, eläkeiässä ei ole tuloja lainkaan ja korkoa ei makseta. Toisekseen oletetaan vakiokulutus yli eliniän, eikä perintöjä jätetä, siis kulutetaan kaikki mitä ansaitaan. Ongelmana on valita kulutuksen taso, joka olisi mahdollista säilyttää tasaisesti koko eliniän ajan. Kuvio 2 selventää

peruselinkaarimallia. Jos kuluttaja pehmentää kulutusta yli elinajan, hän kerää varallisuutta läpi työiän ja eläkeiässä alkaa purkaa varallisuuttaan. Varallisuuskäyrä on muodoltaan kumpumainen. Kulutuskäyrän tulee olla tasainen, horisontaalinen viiva. Tulot romahtavat noltaan eläkkeelle jäädessä. Kun kuluttaja kuolee, ei pitäisi jäädä varallisuutta jäljelle.

Elinkaarimalli ei suoranaisesti sisällä perintöjä, mutta perintöjen olemassaoloa ei voi kiistää. Perinnöt vaikuttavat elinkaarihypoteesin perusoletuksiin monella tavalla. Perinnöt vaikuttavat varallisuuden kertymiseen, vaikka Modiglianin mielestä vaikutus on heikko. Elinkaarihypoteesi olettaa siis, ettei perinnöillä ole juuri vaikutusta kuluttajan alkuvarallisuuden muodostumiseen. Eläkeläisten varallisuutta ja säästämiskäyttäytymistä on hyvä tutkia myös silloin, kun mietitään sitä, kumpi tekijä selittää varallisuuden kasautumista paremmin, elinkaarimalli vai perinnöt. Peruselinkaarimallissa oletetaan, että säästäminen on negatiivista eläkkeellä, siis varallisuus tuhlaaan loppuun ennen kuolemaa. On hyvä huomioida se, että perinnöt johtuvat eliniän epävarmasta pituudesta. Ihmiset yleensä purkavat varallisuuttaan hitaasti eläkeiässä ja kuolevat jättäen positiivisen varallisuuden jäljelle. Nollavarallisuus kuolinhetkellä edellyttäisi, että kaikki eläkeiän varallisuus olisi annuiteettimuodossa. Varallisuuden jättäminen perinnöksi kertoo kuluttajan riskiä karttavasta luonteesta ja kustannuksista, joita saattaisi syntyä varallisuuden loppumisesta kesken. Perinnöt voivat siis selittyä elinkaarimallissa kuluttajan varovaisuusmotiivin takia. Toki on hyvä huomioida se, että ihmiset saattavat työskennellä ja säästää myös perintömotiivin takia, joten on hyvä tutkia perintömotiivin lisäämistä elinkaarimalliin. Perintöjen suunnittelu ja jättäminen on yleisesti ottaen keskittynyt eliniän resursseiltaan rikkaimpaan yhteiskuntaluokkaan. Eliniän resursseilla tässä yhteydessä tarkoitetaan koko eliniän diskontattuja työtuloja ja saatuja perintöjä. (Modigliani, 1986, 305–309.)

Perintöjä voidaan hahmottaa yksinkertaisella kaavalla,

$$LS = BL - BR = \gamma \hat{Y} - (1 - \gamma)BR,$$

missä LS on elinajan säästäminen, BL on jätetyt perinnöt, BR on saadut perinnöt. Jätetyt perinnöt BL ovat parametrin γ suuruinen osuus eliniän resursseista, siis $BL = \gamma(\hat{Y} + BR)$, ja \hat{Y} on koko eliniän diskontatut työtulot. On hyvä huomioida, että γ on vakio yli ajan. Elinajan säästäminen kasvaa tulojen noustessa ja vähenee perintöjä saataessa. (Modigliani, 1986, 305–309.)

Elinkaarimallissa on kuitenkin puutteita. Elinikää ei ole määritelty deterministisesti ja perintömotiivin puute ovat suuria ongelmia peruselinkaarimallissa. Lisäksi on huomioitava se, että todellisuudessa varallisuuden purku on eläkeiässä hidasta ja tämä johtaa väistämättä perintöihin. Elinkaarimalli on toimiva, jos oletuksia hieman löyhennetään. Esimerkiksi, hyväksytään sattumanvaraiset perinnöt, kun oletetaan stokastinen elinikä, säästäminen varovaisuusmotiivin takia ja riskiä karttava käyttäytyminen. (Modigliani, 1986, 309–310.)

Tutkittaessa elinkaarimallia ja perintöverotusta on hyvä huomioida se, että perintövero on erittäin tehokas verotusmuoto. Tehokkuus johtuu siitä, ettei se muuta ihmisten käyttäytymistä millään tavalla. Peruselinkaarimalli olettaa, että ihmiset säästävät vain omia eläkepäiviä varten. Epävarman eliniän ja puutteellisten annuiteettimarkkinoiden takia perinnöksi saattaa jäädä varallisuutta. Koska perintömotiivia ei ole ja tämän takia perinnöt jäävät täysin sattumanvaraisiksi, perintövero ei muuta peruselinkaarimallin kuluttajan käyttäytymistä. (Gale ja Slemrod, 2001, 31–32.)

5.2 Tulojen vaikutus säästämiseen ja perintöihin

Carroll (2000) on tutkinut tulojen vaikutusta säästämiseen. Varakkaat taloudet tarjoavat hyvän mahdollisuuden tutkia sitä, tarjoaako elinkaarimalli hyvän lähtökohdan tutkia säästämistä ja kulutusta. Toinen syy tutkia varakkaita talouksia on se, että varakkaat taloudet omistavat suuren osan kokonaisvarallisuudesta. Dynastinen ja kapitalistinen henki -mallit antavat lisää näkökulmia säästämis- ja kuluttamiskäyttäytymisen tarkasteluun.

Hubbard, Skinner ja Zeldes (1994) ovat tutkineet laajennettua elinkaarimallia. Tämän HSZ-mallin mukaan ei ole mitään syytä tutkia varakkaita talouksia erikseen, koska varakkaat taloudet ovat vain ylöspäin skaalattuja versioita keskivertotalouksista. Carrollin (2000) mukaan malli ei kuitenkaan anna oikeaa kuvaa, vaan yliarvioi keskimääräisen talouden varallisuutta. Datana on käytetty yhdysvaltalaisista *Surveys of Consumer Finances*- dataa (SCF). HSZ-malli yliarvioi siis tyypillisten talouksien varallisuutta ja aliarvioi varakkaimpien talouksien varallisuutta. Toisaalta Carroll (1992, 1997) on sitä mieltä, että HSZ-malli antaisi oikeat tulokset, jos oletettaisiin kuluttajien olevan hieman kärsimättömämpiä kuin HSZ-malli olettaa alun perin, ja jos tulot sisältäisivät kaikki kokonaistuottavuuden kasvun edut. HSZ-malli olettaa nimittäin kokonaistuottavuuden nollakasvun yli eliniän.

Edellä mainitut mallit ovat käsitelleet vain säästämiskäyttäytymistä ja varallisuusprofiileja kuluttajien työiän aikana. Hyvin kiinnostavaa on kuitenkin säästämiskäyttäytyminen ja varallisuuden kertyminen eläkeiässä. Peruselinkaarimallin oletuksena on se, että jopa kärsivällinen kuluttaja haluaa tuhlaata kaiken varallisuutensa ennen kuolemaa. Epävarma kuolinpäivä tekee tästä kuitenkin vaikeaa. Annuiteeteilla on kuitenkin mahdollista saavuttaa tämä päämäärä. Ongelmaksi muodostuu tosin se, että annuiteettimarkkinat ovat epätäydelliset. (Carroll, 2000.)

Carroll (2000, 6) on laatinut HSZ-mallin pohjalta yhtälön (26), jonka avulla voidaan laskea annuiteetimuodossa oleva varallisuus. Oletetaan, että annuiteetti on kiinteä reaalisessa muodossa ja maksetetaan reaalikorkoa. Odotettu nykydiskonttausarvo annuiteetille, yhdelle rahayksikölle per vuosi, on muotoa:

$$\tau_a = \sum_{i=a}^T (\prod_{j=a}^i \Lambda_j) R^{a-i}, \quad (26)$$

missä Λ_i on todennäköisyys selvitä vuodesta $i-1$ vuoteen i ja $R=1+r$ on bruttokorko. Tällä menetelmällä laskettuna keskimääräinen yli 65-vuotiaiden talous pitää 55 prosenttia

varallisuudestaan annuiteettimuodossa, jos oletetaan laskelmiin sisältyvän kotiin sijoitetun pääoman. Varakkain yksi prosentti kotitalouksista pitää varallisuudestaan vain kymmenen prosenttia annuiteettimuodossa. Koska annuiteettimarkkinat ovat kuitenkin epätäydelliset, ja annuiteetti kattaa vain yhdenlaisen riskin, siis riskin kuolemasta, ei ole enää selkeää, kannattaako tyypillisen elinkaarimallin kuluttajan sijoittaa koko varallisuuttaan annuiteetteihin. Rahaa tulisi jättää helposti likvidoitavaan muotoon, esimerkiksi laskujen maksuun tai yllättäviä sairaskuluja varten. On huomioitava kuitenkin se, vaikka elinkaarimallin kuluttaja olisi itsekäs, hän alkaa tuhlaata varallisuuttaan ikääntyessään. HSZ-mallin perusteella, 80-vuoden ikään mennessä kuluttajat tuhlaavat varallisuuttaan jo huomattavissa määrin. SCF-mallin perusteella, varallisuuden tuhlaaminen saattaa jopa pysähtyä noin 65-vuoden iän tienoilla. Nämä havainnot ovat varakkaimmasta prosenttiyksiköstä tehtyjä.

Peruselinkaarimallin hypoteesi on, että säästetään vain omaa tulevaa kulutusta varten. Mikään ei kuitenkaan todellisuudessa viittaa tähän. Varakkailla voi olla intressejä jättää perintöä, joten eläkeiässä tapahtuvalle tuhlaamiselle tai varallisuuden purkamiselle ei välttämättä ole mitään syytä. Dynastinen malli huomioi sen, että erittäin varakkailla ihmisillä voi olla perinnönjättämismotiiveja.

Barro (1974) on kehittänyt dynastisen mallin. Dynastia hetkellä t maksimoi intertemporaalista maksimointiongelmää budjettirajoitteella:

$$\max_{c_t} U(c_t) + \sum_{i=t+1}^{\infty} \beta^{i-t} U(C_i)$$

$$\text{s.e. } W_{t+1} = R[W_t - C_t] + Y_{t+1},$$

missä U on hyöty, C_t viittaa hetkellä t elävän sukupolven elinajan kulutusmenoihin, W on dynastian varallisuus, Y on sukupolven ansaitsemat ei-pääomatulot, R on sukupolvien välinen korkoaste ja β on diskonttotekijä.

Carroll (2000, 10–13) on tutkinut sitä, onko dynastinen malli hyvä selittämään perintöjä. Hänen havaintojensa perusteella tämä malli ei ole kovinkaan hyvä varakkaimpien talouksien käyttäytymisen arviointiin. Talouksien käyttäytymistä tutkittaessa kannattaa pohtia, tuhlaavatko lapsettomat vanhukset enemmän kuin vanhukset, joilla on lapsia. Hurd (1989) on tutkinut populaatiota kokonaisuudessaan ja huomannut sen, ettei vanhuksilla, joilla on lapsia, ole taipumusta tuhjata varallisuuttaan yhtään sen enempää kuin lapsettomilla. Tämä ei kuitenkaan ole erityisen luotettava tulos, sillä lapsettomia vanhuksia on noin kymmenen prosenttia SCF-datasta. SCF-kyselyn kulutuksen suhteesta tuloihin perusteella voidaan myös todeta seuraavaa: lapsettomat vanhukset tuhlaavat pienemmällä todennäköisyydellä kuin vanhukset, joilla on lapsia. Tosin on huomioitava se, että osa lapsellisten vanhusten kulutuksesta on elinaikana tehtyjä lahjoituksia lapsille.

Auten ja Joulfaian (1996) ovat tutkineet erittäin varakkaita talouksia ja tulleet siihen tulokseen, että lapsettomien, menehtyneiden henkilöiden ja menehtyneiden henkilöiden, joilla on lapsia, keskimääräiset varallisuudet ovat lähes identtisiä. Lisäksi on huomioitava se, että vanhukset, joilla on lapsia, lahjoittavat enemmän hyväntekeväisyyteen elinaikanaan kuin lapsettomat. Auten ja Joulfaian eivät ole löytäneet mitään merkittävää vaikutusta lasten tulojen ja hyväntekeväisyyteen lahjoitettujen perintöjen välillä.

Carroll (2000, 13–16) on tutkinut kulutusta ja säästämistä myös kapitalistinen henki -mallin (*the capitalist spirit*) avulla. Oletetaan kuluttaja, jonka elinajan varallisuus on w_t . Hyötyfunktio on muodoltaan sellainen, että suhteellinen riskiaversio on vakio. CRRA-hyötyfunktio on muotoa: $u(c_t) = c^{1-p}/(1-p)$, missä p on suhteellinen riskin karttamisen kerroin. Hyötyfunktion modifioidussa Stone–Geary-muodossa $v(w_t) = (w + \gamma)^{1-\alpha}/(1-\alpha)$, missä α ja γ on parametreja,

kuluttaja saa hyötyä myös varallisuudesta. Kuluttajan ongelmana on maksimoida hyötyä (27) budjettirajoitteella:

$$\max_{c_t} u(c_T) + v(w_{T+1}) \quad (27)$$

$$\text{s.e. } w_{T+1} = w_T - c_T.$$

Kuluttajan ongelmana on päättää se, miten jakaa elinajan resurssit kulutuksen ja varallisuuden keräämisen kesken. Kuluttaja saa suoraa hyötyä varallisuuden kartuttamisesta. Toinen tulkinta edellä esitetylle mallille on se, kuinka kuluttaja jakaa resurssinsa elinajan kulutuksen ja lopun elinajan varallisuuden kesken. Tähän siis sisältyy perinnönjakomotiivi.

Derivoidaan funktio (27) ja saadaan ensimmäisen asteen ehdot sisäpisteratkaisulle:

$$u'(c_T) = v'(w_{T+1}),$$

$$u'(c_T) = c^{-p} = (w_T - c_T + \gamma)^{-\alpha} = v'(w_{T+1}).$$

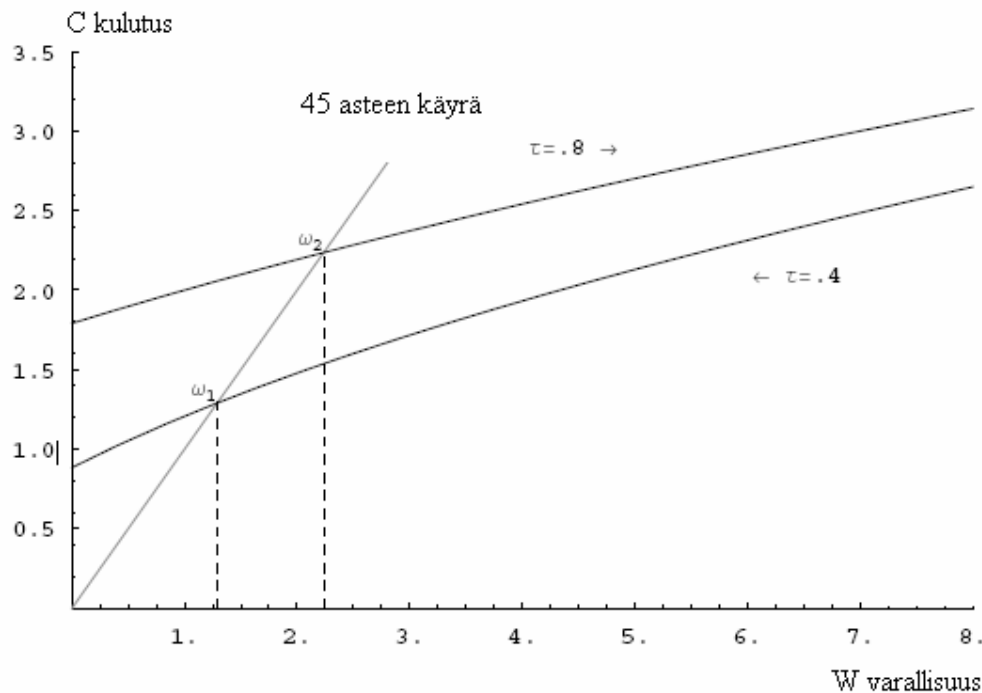
On hyvä olettaa se, ettei kuluttaja saa kuolla velkaantuneena. Tällöin ratkaisu ongelmaan on:

$$c_T = \text{Min} \left[c_T^*, w_T \right].$$

Jos $p > \alpha$, loppuelämän varallisuus on ylellisyshyödyke. Lisäksi, jos γ on positiivinen, kuluttajalla on paljon alkuvarallisuutta, siis kulutuksen raja-arvo ylittää varallisuuden raja-arvon. Kuluttaja kuluttaa kaikki saatavilla olevat resurssit ja elämän lopussa hänellä ei ole enää yhtään varallisuutta jäljellä.

Jos kapitalisten henki -malliin lisätään oletukset useasta periodista ja otetaan mukaan ansio- ja pääomatulot, kuluttajat, joilla on tarpeeksi alhaiset pysyväistulot, käyttäytyvät kuin tavalliset elinkaarimallin kuluttajat, siis pyrkivät tuhlaamaan kaiken varallisuutensa ennen kuolemaa. Tarpeeksi varakkaat kuluttajat säästävät kasvavalla säästöasteella eliniän tulojen kasvaessa.

Perinnöt riippuvat siis tulojen tasosta. Suurimmalle osalle väestöä perinnöillä ei ole merkitystä mutta perintöjen merkitys kasvaa lähestyttäessä eliniän tulojen suhteen varakkainta väestönosaa. Carrollin (2000) näkemystä tukevat useat tutkimukset. Modiglianin (1986) mielestä perinnöt voidaan luokitella ylellisyshyödykkeiksi. Myös Dynan, Skinner ja Zeldes (2000) ovat tulleet siihen tulokseen, että varakkaat taloudet jättävät suuremmat perinnöt kuin matalatuloisemmat taloudet.

KUVIO 3. Perintöverojen noston vaikutus kulutukseen Carroll (2000, 23)

Carroll (2000) olettaa lisäksi, että kapitalistinen henki -malli tarjoaa suurin piirtein oikean lähestymistavan varakkaiden talouksien käyttäytymisen mallintamiseen. Tutkitaan kulutuksen ja verojen suhdetta. Kuvio 3 selventää kulutuksen, varallisuuden, perintöjen ja perintöverojen suhdetta. Kuviossa 3 $\tau = 0,4$ merkitsee 40 prosentin perintöverokantaa ja $\tau = 0,8$ on perintöverokanta verojen korotuksen jälkeen. Oletetaan, että on kolmenlaisia kuluttajia. Ensimmäisen tason kuluttajien eliniän varallisuus on vähemmän kuin ω_1 , ja he eivät jätä lainkaan perintöä, oli veroprosentti mitä tahansa, joten verojen muuttaminen ei siis vaikuta heidän

käyttäytymiseensä. Toisen tason kuluttajien varallisuus on suurempi kuin ω_1 mutta pienempi kuin ω_2 , ja he jättävät perintöä pienellä perintöveroprosentilla. Jos perintövero nousee riittävästi, he eivät jätä lainkaan perintöä vaan tuhlaavat koko varallisuutensa. Kolmannen tason kuluttajien varallisuus on suurempi kuin ω_2 , ja he jättävät perintöä vaikka veroprosenttia nostettaisiin. Verojen nosto pienentää perintöjä veroprosenttia vastaavalla määrällä. Perintöjen kokonaismäärään vaikuttaa se, jättävätkö perintöjä varakkaammat vai köyhemmät taloudet. Jos suurin osa perinnoista on varakkaiden talouksien jättämiä, verojen nosto ei välttämättä vaikuta kovinkaan paljon perintöihin tai kulutukseen.

6 PÄÄTELMÄT

Euroopan ja Yhdysvaltojen perintöverojen vertailu on hankalaa jo siitä yksinkertaisesta syystä, että Euroopassa on yleisesti käytössä perintöosuusverotus, kun taas Yhdysvalloissa on jäämistöverotus. Vaikka yhdysvaltalaista dataa on runsaasti saatavilla, on kuitenkin moni perintöveroihin liittyvä ongelma ratkaisematta. Perintöverotuksen tutkimista Euroopassa hankaloittaa datan vähäisyys, joka tekee teorioiden testaamisesta liki mahdotonta. Moni eurooppalainen ekonomisti tutkiikin yhdysvaltalaista dataa. Suomalaista tutkimusta perintö- ja lahjaverotuksesta ei juuri ole.

Vapaaehtoiset perinnöt ovat hieman tärkeämpiä Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. Perheen merkitys muutamalla Euroopan alueella on korostunut. Puhtaaseen altruismiin perustuvaa ricardolaista ekvivalenssia ei esiinny Yhdysvalloissa eikä Euroopassa. Perintöveroilla on erittäin huono kertymä, tutkitaan mitä maata tahansa. Suurimmassa osasta maista on alle yhden prosentin perintöverokertymä. Yhdysvalloissa perintöveron kertymä on vähän yli yksi prosenttia. Yleisesti ottaen perinnöt jaetaan tasan saajien kesken.

Suomen naapurimaat Norjaa lukuun ottamatta ovat luopuneet perintö- ja lahjaverotuksesta, ja tämä on herättänyt keskustelua Suomen perintöverotuksen tarpeesta. Ruotsi päätti luopua perintö- ja lahjaverotuksesta veroon kohdistuneen kritiikin takia. Suomessa perintöveroa onkin uudistettu tänä vuonna, ja vero on huomattavasti keventynyt. Suomi ei ole kevennyksistä huolimatta saavuttanut muita Euroopan maita, ja voikin sanoa, että Suomen perintö- ja lahjaverotus on Euroopan ankarimpia. Suomen perintö- ja lahjaverotus kaipaisi radikaaleja uudistuksia. Perintö- ja lahjaverolaki on jo hieman vanhanaikainen, astuihan se voimaan jo vuonna 1940. Lahjaveron toteutunut uudistus oli hyvin maltillinen. Lahjaveron verovapausrajaa nostettiin 3 400 eurosta 4 000 euroon. Lahjaveron säilytys katsottiin erityisen tärkeäksi veronkierron takia. Erityisesti maatalojen

ja yritysten sukupolvenvaihtoa tulisi helpottaa. Tähän on ilmeisesti luvassa helpotusta kesäkuun alussa. Monen maatilana ja yrityksen sukupolvenvaihto on viivästynyt, kun on odotettu perintö- ja lahjaverolain uudistumista.

Perintöverolla on tuloa tasaava vaikutus. Varallisuuden kasaantuminen on vähentynyt viimeisen vuosisadan aikana. Progressiivinen verotus tasaa tuloeroja pitkällä tähtäimellä. Toisaalta perintöveron tuloeroja tasaavasta vaikutuksesta voi olla eri mieltä, jos pohditaan verojen vaikutusta säästämiseen pitkällä aikavälillä. Jos perintövero vähentää säästämistä, säästämisasteen lasku vaikuttaa pääoman kertymiseen. Pääomavarantojen alentuminen johtaa pääomille maksettavien korkojen nousuun, ja sen seurauksena palkat laskevat. Pitkällä tähtäimellä perintöverolla voisi olla siis päinvastainen vaikutus tulonjakoon kuin edellä.

Optimaalista verotusrakennetta voidaan tutkia limittäisten sukupolvien mallin avulla. Pääoman kontrollointi on hallitukselle mahdollista, kun noudatetaan pääoman kasaantumisen kultaista sääntöä. Sattumanvaraisien perintöjen verotus on erittäin tehokasta, sillä perintövero ei muuta perinnönantajan käyttäytymistä. Sattumanvaraiset perinnöt selittävät merkittävän osan kokonaisvarallisuudesta, mutta verosuunnittelu puhuu perinnönjakomotiivien puolesta.

Perintöjä ei esiinny peruselinkaarimallissa. Jos peruselinkaarimallia laajennetaan hyväksymällä varovaisuusmotiivi ja epävarma elinikä, sattumanvaraisien perintöjen jääminen on täysin mahdollista. Dynastinen malli sisältää jo perinnönjakomotiivit. Toisaalta dynastinen malli ei selitä perintöjä kovinkaan hyvin, sillä lapsettomat vanhukset itse asiassa purkavat varallisuuttaan hitaammin kuin vanhukset, joilla on lapsia. Kapitalistisen mallin mukaan tavalliset ihmiset eivät jätä perintöjä, sillä heillä ei ole varaa säästää tarpeeksi. Vähätuloiset kuluttajat käyttäytyvät yleisesti ottaen elinkaarimallin mukaan, siis pyrkivät tuhlaamaan kaiken varallisuutensa ennen kuolemaansa. Riittävän rikkaat ihmiset jättävät perintöjä, oli perintövero mikä tahansa. Rikkaat jättävät perintöjä

siitä yksinkertaisesta syystä, että heillä on varaa. Elinkaarimallin noudattaminen hyvin varakkaille ihmisille on liki mahdotonta jo siitä syystä, ettei tavallinen elinikä riittäisi millään kaikkien varojen tuhlaamiseen.

Tässä pro gradu -tutkielmassa luotiin lyhyt katsaus eri perinnönjakomalleihin ja -motiiveihin. Perinnönjako perustuu yleisesti ottaen vapaaehtoiseen perintöihin, ja sattumanvaraiset perinnöt johtuvat perinnönjättäjän yllättävästä kuolemasta ja testamentin puutteesta. Kuten edellä mainittiin, eurooppalaista tutkimusta rajoittaa datan puute, siksi tutkimus on hyvin usein yhdysvaltalaisista. Eri maiden eroavat perinnönjakojärjestelmät hankaloittavat tutkimusta. Suomessa ei ole juuri tutkittu perintö- ja lahjaverotusta. Olisi mielenkiintoista nähdä se, kehittykö kotimainen tutkimus. Tämä aiheuttaa selkeän haasteen jatkotutkimukselle. Suomen perintö- ja lahjaverotukseen olisi tarjolla monta eri ratkaisua. Suomi voisi ottaa mallia Ruotsista, missä perintövero on poistettu kokonaan, tai Tanskasta, jossa on hyvällä menestyksellä yhdistetty jäämistöverotusta ja perintöosuusverotusta. Myös Irlannin tasaverojärjestelmä olisi tutkimisen arvoisa.

LÄHDELUETTELO

Adams, J. D. (1980). Personal Wealth Transfers. *Quarterly Journal of economics*, 95, no. 1, 159–179.

Arrondel, L. & Laferrère, A. (1991). Succession et héritiers à travers les données fiscales. *Economie et Prevision*, 100–101, 137–159.

Arrondel, L. & Laferrère, A. (1992). Les partages inégaux des successions entre frères et soeurs. *Economie et Statistique*, 250, 29–42.

Arrondel, L. & Laferrère, A. (1994). La transmission des grandes fortunes: profil des riches defunts en France. *Economie et Statistique*, 273, 41–52

Arrondel, L. & Masson, A. (1991). Que nous enseignent les enquêtes sur les transferts patrimoniaux en France?. *Economie et Prevision*, 100–101, 93–128.

Atkinson, A. B. & Sandmo, A. (1980). Welfare implications of the taxation of savings. *The Economic Journal*, 90, no. 359, 529–549.

Atkinson, A. B. & Stiglitz J. E. (1972). The structure of indirect taxation and economic efficiency. *The Journal of Public Economics*, 1, no. 1, 97–119.

Atkinson, A. B. & Stiglitz J. E. (1976). The design of tax structure: direct versus indirect taxation. *The Journal of Public Economics*, 6, no. 1–2, 55–75.

- Auten, G. & Joulfaian, D. (1996). Charitable contributions and intergenerational transfers. *Journal of Public Economics*, 59, no. 1, 55–68.
- Barro, R. (1974). Are government bonds net wealth?. *Journal of Political Economy*, 82, no. 6, 1095–1117.
- Becker, G. S. (1974). A theory of social interactions. *Journal of Political Economy*, 82, no. 6, 1063–1093.
- Bernheim, B. D. (1991). How strong are bequest motives? Evidence based on estimates on the demand for life insurance and annuities. *Journal of Political Economy*, 99, no. 5, 899–927.
- Bernheim, B. D., Shleifer, A. & Summers, L. H. (1985). The strategic bequest motive. *Journal of Political Economy*, 93, no. 6, 1045–1076.
- Blinder, A. S. (1988). Comments on Chapter 1 and Chapter 2. Teoksessa D. Kessler & A. Masson (toim.) *Modelling the Accumulation and Distribution of Wealth*. Oxford: Clarendon Press. 68–76.
- Blomquist, S. (1979). The inheritance function. *Journal of Public Economics*, 12, no. 1, 41–60.
- Blumkin, T. & Sadka, E. (2004). Estate taxation with intended and accidental bequests. *Journal of Public Economics*, 88, no. 1–2, 1–21.
- Carroll, C. D. (1992). The buffer-stock theory of saving: some macroeconomic evidence. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2, 61–156.

Carroll, C. D. (1997). Buffer-stock saving and the life cycle/permanent income hypothesis. *Quarterly Journal of Economics*, 112, no. 1, 1–56.

Carroll, C. D. (2000). Why do the rich save so much? Teoksessa J. B. Slemrod (toim.) *Does Atlas Shrug? The Economic Consequences of Taxing the Rich*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

CESifo DICE Report (2004). Database: Inheritance taxes 2004:3. Munchen: IFO Institute for Economic Research, 67–71.

Chamley, Ch. (1986). Optimal taxation of capital income in general equilibrium with infinite lives. *Econometrica*, 54, no. 3, 607–622.

Coleman, W. J. (2000). Welfare and optimum dynamic taxation of consumption and income. *Journal of Public Economics*, 76, no. 1, 1–39.

Cox, D. (1987). Motives for private transfers. *Journal of Political Economy*, 95, no. 3, 508–546.

Cox, D. (1990). Intergenerational transfers and liquidity constraints. *Quarterly Journal of Economics*, 105, no. 1, 187–217.

Cox, D. & Jappelli, T. (1990). Credit rationing and private transfers: Evidence from survey data. *Review of Economics and Statistics*, 72, no. 3, 445–453.

Cox, D. & Raines, F. (1985). Interfamily transfers and income redistribution. Teoksessa M. David & T. Smeeding (toim.) *Horizontal equity, Uncertainty and Measures of Well-Being*. Chicago: University of Chicago Press.

Cox, D. & Rank, M. D. (1992). Inter vivos transfers and intergenerational exchange. *Review of Economics and Statistics*, 74, no. 2, 305–314.

Cremer, H. & Pestieau, P. (2003). Wealth transfer taxation: a survey. *CESifo, Institute of Economic Research: Center of Economic Studies, Working Paper*, 1061.

Davies, J. B. & Shorrocks, A. F. (2000). The distribution of wealth. Teoksessa A. B. Atkinson & F. Bourguignon (toim.) *Handbook of Income distribution: Volume 1*. Amsterdam: North-Holland. 605–675.

Diamond, P. (1965). National debt in neoclassical growth model. *The American Economic Review*, 55, no. 5, 1126–1150.

Dynan, K. E., Skinner, J. & Zeldes, S. P. (2000). Do the rich save more. *NBER working paper*, 7906. Cambridge, MA.

Gale, W. G. & Scholz, J. K. (1994). Intergenerational transfers and the accumulation of wealth. *The Journal of Economic Perspectives*, 8, no. 4, 145–160.

Gale, W. G. & Slemrod, J. (2001). Rethinking the estate and gift tax: overview. *NBER working paper*, 8205. Cambridge, MA.

HE 58/2007 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta.*

Henttula, J. (2005). *Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa.* Helsinki: Finn Lectura.

Hubbard, R. G., Skinner, J. S. & Zeldes, S. P. (1994). The importance of precautionary motives for explaining individual and aggregate saving. *The Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 40, 59–126.

Hurd, M. D. (1987). Savings of the elderly and desired bequests. *American Economic Review*, 77, no. 3, 298–312.

Hurd, M. D. (1989). Savings and bequests. *NBER working paper*, 1826. Cambridge, MA.

Judd, K. L. (1985). Redistributive taxation in simple perfect foresight model. *Journal of Public Economics*, 28, no. 1, 59–83.

Kessler, D. & Masson, A. (1989). Bequests and wealth accumulation: Are some pieces of the puzzle missing?. *Journal of Economic Perspectives*, 3, no. 3, 141–152.

Kesti, J. (toim.) (2006). *European Tax Handbook: 2006.* Amsterdam: IBFD.

Kohonen, A. (2007). Perintö- ja lahjaverotus: näkökulmia talousteoriasta, maailmalta ja Suomesta. *VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, keskustelualoitteita*, 411.

Kopchuk, W. (2003). The trick is to live: is the estate tax social security for the rich. *Journal of Political Economy*, 111, no. 6, 1318–1341.

Kotlikoff, L. J. (1989). *What determines savings?*. Cambridge, MA: MIT Press, 404–426.

Kotlikoff, L. J. & Summers, L. H. (1981). The role of intergenerational transfers in aggregate capital accumulation. *Journal of Political Economy*, 89, no. 4, 706–732.

Kurz, M. (1984). Capital accumulation and the characteristics of private inter-generational transfers. *Economica*, 51, no. 201, 1–22.

L 12.7.1940/378. *Perintö- ja lahjaverolaki*.

L 5.2.1965/40. *Perintökaari*.

L 30.12.1992/1535. *Tuloverolaki*.

L 22.12.2005/1142. *Laki varojen arvostamisesta verotuksessa*.

Laitner, J. & Ohlsson, H. (1997). *Equality of opportunity and inheritance: A comparison of Sweden and the U.S.* Julkaistu ensimmäisen kerran konferenssissä Wealth, Inheritance and Intergenerational Transfers, University of Essex, 22.–23.7.1997.

Laitner, J. & Ohlsson, H. (2001). Bequests motives: A Comparison of Sweden and the United States. *Journal of Public Economics*, 79, no. 1, 205–236.

Masson, A. & Pestieau, P. (1997). Bequests motives and models of inheritance: a survey of the literature. Teoksessa G. Erreygers & T. Vandeveldel (toim.) *Is inheritance justified?*. Berlin: Springer. 54–88.

Michel, Ph. & Pestieau, P. (2004). Fiscal policy in an overlapping generations model with bequest–as–consumption. *Journal of Public Economic Theory*, 6, no. 3, 397–407.

Modigliani, F. (1986). Life cycle, individual thrift, and the wealth of nations. *The American Economic Review*, 76, no. 3, 297–313.

Modigliani, F. (1988). The role of intergenerational transfers and life cycle saving in the accumulation of wealth. *Journal of Economic Perspectives*, 2, no. 2, 15–40.

Näringslivets skattedelegations yttrande (2004). Yttrande över betänkandet (SOU 2004:66) Egendomsskatter – Reform av arvs- och gåvoskatter. Fi2004/2858. Stockholm: Näringslivets skattedelegation.

Pestieau, P. M. (1974). Optimal taxation and discount rate for public investment in growth setting. *Journal for Public Economics*, 3, no. 3, 217–235.

Pestieau, P. (2002). The role of gift and estate transfers in the United states and in Europe. *DREPP Working paper*, WP-2002/02. University of Liège, Belgium.

Puronen, P. (2005). *Perintö- ja lahjaverotus* (8., uudistettu painos). Helsinki: Talentum.

Regeringens proposition (2004). Slopad arvsskatt och gåvoskatt. Proposition 2004/05:25. Stockholm: Sveriges riksdag.

Saez, E. (2002). Optimal progressive capital income taxes in the infinite horizon model. *NBER working paper*, 9046. Cambridge, MA.

Silfverberg, C. (2005). Slopad arvs- och gåvoskatt. *Skattenytt*, 55, no. 1–2, 13–27.

SK 1432/2007. *Valtion talousarvio vuodelle 2008*.

Statens Offentliga Utredningar (2004). SOU 2004:66. Stockholm: Regeringskansliet.

Tilastokeskus (2007). *Tilastokeskus/ Taloudelliset olot Suomen verot 1990–2006*. http://www.tilastokeskus.fi/til/vermak/2006/vermak_2006_2007-07-12_tau_002.xls. Helmikuu 2008.

Tomes, N. (1981). The family, inheritance, and the intergenerational transmission of inequality. *Journal of political economy*, 89, no. 5, 928–958.

Tomes, N. (1982a). On the intergenerational savings function. *Oxford Economic Papers*, 34, no. 1, 108–134.

Tomes, N. (1982b). Inheritance and inequality within the family: Equal division among unequals, or do the poor get more?. Teoksessa D. Kessler & A. Masson (toim.) *Modelling the Accumulation and Distribution of Wealth*. Oxford: Clarendon Press. 79–104.

Wilhelm, M. O. (1996). Bequest behavior and the effect of heirs' earnings: Testing the altruistic model of bequest. *American Economic Review*, 86, no. 4, 874–892.